

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michaela Augustová

POČÍTAČOVÝ PROGRAM A AUTORSKÉ PRÁVO

Diplomová práce

Knihovna UK PF

PF17751

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Irena Holcová

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 2008

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat své vedoucí, JUDr. Ireně Holcové, bez jejíž cenných připomínek a trpělivosti bych tuto práci zcela jistě nebyla schopna dokončit.

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

Michaela Augustová

Přehled obsahu

1.	Úvod.....	7
2.	Autorské právo	8
3.	Terminologie	12
4.	Mezinárodní právní regulace počítačových programů.....	19
5.	Právní regulace komunitárním právem.....	24
6.	Právní úprava počítačových programů v českém právním řádu.....	33
7.	Platná právní úprava počítačových programů.....	40
8.	Jiné možnosti ochrany počítačových programů	56
9.	Závěr	63
10.	Seznam použitých zkratk	65
11.	Přehled použitých zdrojů	67
12.	Cizojazyčný název diplomové práce.....	71
13.	Cizojazyčné resumé (summary)	72
14.	Seznam klíčových slov.....	74

OBSAH

1.	Úvod.....	7
2.	Autorské právo	8
3.	Terminologie	12
3.1.	Počítačový program	12
3.2.	Software	14
3.3.	Hardware.....	17
3.4.	Zdrojový kód , strojový kód počítačového programu	18
4.	Mezinárodní právní regulace počítačových programů.....	19
4.1.	Historický exkurz	19
4.2.	Právní regulace mezinárodními úmluvami	19
4.2.1.	Bernská úmluva	20
4.2.2.	Dohoda TRIPS.....	20
4.2.3.	Smlouva WIPO o autorském právu	21
4.2.4.	Dohoda o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických	22
5.	Právní regulace komunitárním právem.....	24
5.1.	Úvod do komunitárního práva	24
5.2.	Jednotlivé směrnice komunitárního práva.....	25
5.2.1.	Směrnice Rady č. 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů	25
5.2.2.	Směrnice č. 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících	30
5.2.3.	Návrh 2008 směrnice o právní ochraně počítačových programů - Kodifikované znění	31
5.2.4.	Další směrnice týkající se právní úpravy počítačových programů.....	32
6.	Právní úprava počítačových programů v českém právním řádu.....	33
6.1.	Historický vývoj.....	33
6.1.1.	Zákon č. 35/1965 Sb.....	33
6.1.2.	Zákon č. 89/1990 Sb.....	33
6.1.3.	Zákon č. 86/1996 Sb.....	34
6.1.4.	Nový autorský zákon č. 121/2000 Sb.....	37
7.	Platná právní úprava počítačových programů.....	40

7.1.	Počítačový program jako předmět autorského práva	40
7.1.1.	Autorské dílo	40
7.1.2.	Autor, spoluautor	43
7.1.3.	Problematika díla zaměstnaneckého a díla vytvořeného na objednávku	44
7.2.	Vznik a obsah práva autorského	46
7.2.1.	Vznik práva autorského	46
7.2.2.	Obsah práva autorského	46
7.2.3.	Autorská práva osobnostní	47
7.2.4.	Autorská práva majetková	48
7.3.	Výjimky a omezení práva autorského	50
7.3.1.	Volné užití díla	50
7.3.2.	Bezúplatné zákonné licence	51
7.3.3.	Kolektivní správa počítačových programů	51
7.4.	Licenční smlouvy	52
7.4.1.	Obecné ustanovení	52
7.4.2.	Odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora	54
7.4.3.	Zpřístupnění zdrojového kódu počítačového programu	54
8.	Jiné možnosti ochrany počítačových programů	56
8.1.	Právní ochrana počítačových programů známkovým právem	56
8.2.	Právní ochrana počítačových programů právem proti nekalé soutěži	59
8.3.	Právní ochrana počítačových programů právem patentovým	61
9.	Závěr	63
10.	Seznam použitých zkratk	65
11.	Přehled použitých zdrojů	67
11.1.	Literatura:	67
11.2.	Články:	68
11.3.	Odkazy z internetu :	68
11.4.	Citované rozsudky soudu:	69
11.5.	Právní předpisy, mezinárodní smlouvy:	69
12.	Cizojazyčný název diplomové práce	71
13.	Cizojazyčné resumé (summary)	72
14.	Seznam klíčových slov	74

1. Úvod

Oblast právní úpravy počítačových programů je oblastí relativně mladou. Podněty k zakotvení právní ochrany počítačových programů se objevují v šedesátých letech ve Spojených státech amerických v souvislosti se vznikem počítačových programů jako takových a následného rozšíření jejich užívání.

Český právní řád se však touto problematikou začal plně zabývat až po roce 1989, od kdy prošla oblast právní úpravy počítačových programů značným vývojem. Počítačové programy jsou v českém právní řádu obdobně jako ve většině evropských zemí chráněny především právem autorským.

V současné době se setkáváme s počítačovým programem ve všech oblastech každodenního života, nejčastěji mají podobu kancelářského software nebo počítačových her, neměli bychom však zapomenout, že svou významnou funkci mají i v oblasti lékařství, dopravy, ale i ve vědě a výzkumu ve vesmíru. Přes toto značné užívání počítačových programů však většina jejich uživatelů nemá žádné povědomí o problematice právní úpravy počítačových programů a o jejich zařazení do právní disciplíny autorského práva. Výrok Jána Matějky publikovaný 24.8. 2004 na serveru www.itpravo.cz „Že jsou počítačové programy chráněny prostřednictvím autorského práva, ví snad každé malé dítě“ nereflektuje reálnou úroveň povědomí uživatelů počítačových programů a tato znalost není běžnou součástí práce s nimi.

Cílem této diplomové práce je popsat vývoj právní úpravy počítačových programů, od počátků jejich právní úpravy v právu mezinárodním po aktuální stav v právním řádu České republiky. Součástí diplomové práce je i zhodnocení právní úpravy počítačových programů z pohledu práva komunitárního a její promítnutí do právního řádu České republiky a nastínění jiných možností ochrany počítačových programů.

Diplomová práce si neklade za cíl zabývat se vývojem právní úpravy počítačových programů de lege ferenda, ale popsat vývoj této úpravy jako takové, tj. od okamžiku výslovného uvedení počítačového programu v předchozím autorském zákoně až po speciální úpravu počítačových programů včetně úpravy zákonných licencí.

Při zkoumání vývoje právní úpravy počítačových programů jsem předně vycházela, vedle mezinárodních smluv a směrnic Evropské unie, z právních předpisů bývalého Československa a právních předpisů České republiky.

2. Autorské právo

Autorské právo je jednou ze specifických oblastí širšího komplexu právních disciplín označených souhrnně jako práva duševního vlastnictví.

Duševním vlastnictvím se rozumí jakékoli vlastnictví, které se na základě obecného souhlasu považuje jak za duševní svou povahou, tak i zasluhující ochrany, nikoli však pouze, vědeckých a technických vynálezů, literárních nebo uměleckých výtvorů, ochranných známek a identifikátorů, průmyslových vzorů, a zeměpisných označení¹.

Právo duševního vlastnictví je v právním řádu České republiky ústavně zakotveno v Listině základních práv a svobod (*dále jen LZPS*), která byla převzata z československého práva roku 1991. Listina obsahuje jak ústavní právo vlastnit majetek, včetně majetku nehmotného², tak i právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti³. Obě ústavní práva se opírají o mezinárodní řád lidských práv⁴. S tím souvisí i čl. 15 odst. 2 LZPS, který stanoví, že svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby je zaručena.⁵

Právo k výsledkům duševní činnosti, tj. v kontextu této práce autorskému dílu, se přiznává fyzické osobě a je zařazováno do základních lidských práv. Osobnostně právní pojetí některých práv duševního vlastnictví, jakými jsou autorské právo a práva výkonných umělců, určuje, povahu těchto práv, která jsou nezczitelná a nelze se jich vzdát.

Z hlediska vědeckého doktrinnálního vývoje je právo duševního vlastnictví systematicky rozlišováno na práva k výtvorům vztahující se na výtvořiny jak umělecké nebo vědecké, tak i technické povahy a práva k hospodářským výkonům. Kritériem tohoto doktrinnálního vývoje je, zda jde o výsledek lidské tvořivosti, který je spjat s lidskou vlastností, nebo o pouhý hospodářský výkon.

¹ viz Světová deklarace o duševním vlastnictví (WIPO/OMPI), čl. 2, i

² viz Listina základních práv a svobod, 1991, čl. 11

³ viz Listina základních práv a svobod, 1991, čl. 34 odst. 1

⁴ viz Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, 1948, čl. 17, čl. 27 ; Úmluva o ochranně lidských práv a svobod, dodatkový protokol č. 1, 1952, čl. 1

⁵ Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví, 1. vydání, Brno, Masarykova univerzita v Brně, 1994, str.

V systému práva duševního vlastnictví rozeznáváme tyto skupiny⁶:

Všeobecné právo osobnostní	Právo na ochranu osobnosti (např. právo na ochranu života a zdraví, občanské důstojnosti a cti, jména, právo na osobní soukromí aj.)
Autorské právo	Práva autora k výsledkům duševní tvůrčí činnosti
Práva související s právem autorským	práva výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu
	práva výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu
	práva výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu
	práva rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho původnímu vysílání
	Právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv
	právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu
Databázové právo sui generis	právo pořizovatele databáze k jím vytvořené databázi
Práva průmyslová	Práva k výsledkům tvůrčí činnosti – průmyslový vzor, užitný vzor, vynález
	Práva na označení – ochranná známka, označení původu, obchodní firma

⁶ Smejkal, Sokol, Vlček : Počítačové právo, Praha, C.H.Beck, 1995, str.1

Pojem duševního vlastnictví však v současné době nelze ztotožňovat s pojmem nehmotných statků, tradičním pojmem české nauky, poněvadž duševní vlastnictví je nutno chápat pouze jako určitou podmnožinu práv k nehmotným statkům, kam náleží i nehmotné statky osobnostní povahy, které lze jen těžko do pojmu duševního vlastnictví zahrnout (právo na ochranu osobnosti⁷). Samotný pojem nehmotné statky platné právo neužívá, užívá jej však již několik desítek let česká nauka⁸.

Předmětem autorského práva je **nehmotný statek** (intangibles) jakožto statek s nehmotnou podstatou svého předmětu. Nehmotný statek můžeme dále definovat jako jednotlivě určený ideální statek (autorské dílo), který je nehmotný, avšak musí být hmotně vyjádřen (materializován) v jakémkoliv lidským smysly vnímatelné, tj. jinému člověku sdělitelné, podobě. Nehmotným statkem je určitá myšlenka, skladba, označení a je třeba jej odlišovat od hmotného substrátu, na němž nebo jehož prostřednictvím je vyjádřen, zachycen.

Charakteristickým znakem nehmotných statků je jejich tzv. imateriální hodnota. Vnímání a konzumace (tzv. spotřeba) této nehmotné hodnoty je nezávislá na existenci hmotného vyjádření, na kterém je nehmotný statek zachycen. Nehmotné statky se nespotebovávají, práva k nim trvají i nadále po zničení, opotřebování se jejich hmotného vyjádření.

Dalším charakteristickým znakem nehmotných statků je jejich „všudypřítomnost“ (potenciální ubigita⁹). Autorské dílo coby nehmotný statek je způsobilý být kdykoli a kdekoli, současně na mnoha místech najednou, vnímán a užíván neomezeným počtem subjektů. Tímto neomezeným počtem užití se hodnota nehmotného statku nesnižuje, současným užíváním více osob najednou se nespotebovává, jeho podstata zůstává plně zachována.

Autorské právo v našem národním právním řádu je založeno na kontinentálním systému autorského práva. Autorské právo vzniká k dílu vzniká okamžikem jeho

⁷ viz Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 11 a násled.

⁸ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 26

⁹ Kříž J., Holcová I., Křesťanová V.: Občanské právo hmotné svazek III, Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 2002, str. 182

vytvoření, a to bez jakýchkoliv dalších formalit na rozdíl od systému práva angloamerického (registrace). Kontinentální systém vychází z koncepce osobnostních práv a práv majetkových (ekonomických).

O právu autorském můžeme mluvit jako o autorském právu ve smyslu objektivním a o autorském právu ve smyslu subjektivním. Autorské právo ve smyslu objektivním lze definovat jako soubor právních norem upravujících vytvoření a užití autorských děl¹⁰ neboli oprávnění, která autorovi vznikají a která může realizovat ve vztahu k jím vytvořenému dílu¹¹. Autorským právem v subjektivním slova smyslu se rozumí daná konkrétní práva (oprávnění), jež náleží autorovi k dílu, které svou duševní činností vytvořil¹². Podle V. Smejkal lze subjektivní právo definovat jako souhrn oprávnění k vytvořenému dílu, zahrnující nejdůležitější práva jako práva osobnostní, tak i práva majetková (právo s dílem nakládat, právo na autorskou odměnu¹³).

Právo autorské je založeno na soukromoprávních principech, které jsou legálně vyjádřeny zejména v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, *dále jen občanský zákoník*, jako soukromoprávní normě generální právní povahy.

Občanský zákoník ve svém § 1 odst. 3 uvádí, že „*právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony*“. Zvláštním zákonem upravujícím práva duševního vlastnictví je mimo jiné a hlavně zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, *dále jen autorský zákon*. Jedná se zde o vztah právního předpisu generálního (lex generalis) v podání občanského zákoníku a právního předpisu speciálního (lex specialis) v podání autorského zákona. Tam, kde autorský zákon nestanoví zvláštní úpravu, použije se obecná soukromoprávní norma, občanský zákoník.

Hlavním právním pramenem pro oblast úpravy počítačových programů je v českém právním řádu autorský zákon. V oblasti veřejného práva je relevantní právní úprava týkající se softwarového pirátství obsažená v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a ve zvláštních ustanoveních autorský zákon.

¹⁰ Šebelová M.: Autorské právo, Brno, Computer Press, a.s., 2006, str. 9

¹¹ Knap K.: Autorský zákona předpisy související, Praha, Linde, 1998, str. 15

¹² Kříž J., Holcová I., Křesťanová V.: Občanské právo hmotné svazek III, Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 2002, str. 180

¹³ Smejkal, Sokol, Vlček : Počítačové právo, Praha, C.H.Beck, 1995, str.1

3. Terminologie

3.1. Počítačový program

Počítačový program je výslovně uveden mezi druhy autorských děl v autorském zákoně v ustanovení § 2 odst. 2 :

Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují.

Oproti předchozímu autorskému zákonu č. 35/1965 Sb., kde byl užíván pojem programy počítačů, upravil zákonodárce pojem počítačový program v současném autorském zákoně dle mezinárodní terminologie. Tehdejší pojem programy počítačů byl však vykládán ve shodě s nynějším pojmem počítačový program¹⁴. Podle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 35/1965 Sb.: *Předmětem autorského práva jsou díla literární, vědecká a umělecká, která jsou výsledkem tvůrčí činnosti autora, zejména díla slovesná, divadelní, hudební, výtvarná včetně děl umění architektonického a děl umění užitého, díla filmová, fotografická a kartografická. Za předmět ochrany se považují i programy počítačů, pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona; nestanoví-li tento zákon jinak, jsou chráněny jako díla literární.*

Na rozdíl od předchozí úpravy¹⁵ byla v ustanovení § 2 odst. 1 stávajícího autorského zákona odstraněna nepřesnost a dílo literární se vymezuje gramaticky a logicky jako druh díla uměleckého. Původně bylo navrhováno vymezení pouze děl uměleckých a vědeckých, v zájmu historické kontinuity, jakož i harmonizačních tendencí ve vztahu k ochraně počítačových programů jako děl literárních, je dílo literární v odstavci 1 výslovně uvedeno („dílo literární a jiné dílo umělecké“)¹⁶.

Počítačový program je pro běžného uživatele spojen s nosičem, na kterém program získává. Počítačový program jakožto nehmotný výsledek duševní činnosti autora nelze ztotožnit s hmotným substrátem, na kterém je počítačový program vyjádřen,

¹⁴ Telec I., Tůma P.: Autorský zákon komentář, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 38

¹⁵ viz Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, § 2 odst. 1

¹⁶ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 41

CD/DVD s počítačovým programem je pouze tzv. nosič, na kterém je počítačový program umístěn.

Počítačový program není v českém právním řádu ani judikaturou jednoznačně definován. Jednoduše lze počítačový program definovat jako „soustavu sledů příkazů, které řídí činnost stroje za účelem dosažení požadovaného výsledku“¹⁷.

Mimoprávní definici počítačového programu však můžeme nalézt v technických normách, které obsahují terminologii zpracování informací sestavenou a vydanou mezinárodní federací pro zpracování informací a mezinárodním výpočetním střediskem a sestavené na základě amerického slovníku systému zpracování informací.

Definice počítačového programu (computer program) podle normy ČSN 36 9001 zní :
Program je úplná, logicky skloubená posloupnost instrukcí a dat pro řešení dané úlohy.

Dle pozdější normy ČSN ISO 2382 se počítačovým programem rozumí :

Syntaktická jednotka vyhovující pravidlům určitého programovacího jazyka; skládá se z popisů (deklarací) a příkazů nebo instrukcí nutných pro splnění určité úlohy nebo problému.

Pro dostačující vymezení počítačového programu uvedu ještě definici D. Gregušové,¹⁸ která pod pojem počítačový program rozumí :

Zápis algoritmu (algoritmus je přesný a jednoznačný opis postupu, jak vyřešit určitý problém) ve tvaru, který počítač dokáže zpracovat. Jinými slovy, počítačový program není nic jiného než soubor příkazů a instrukcí použitých přímo nebo nepřímo v počítači s cílem přinést určitý výsledek.

Většina definic počítačového programu se dá shrnout do krátké definice, že počítačový program je soubor instrukcí, které způsobí, že hardware počítače pracuje¹⁹.

¹⁷ Telec, I. : Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno, DOPLŇEK - Brno, 1994, str. 94

¹⁸ Gregušová, D. : Počítačový program a právo, Bratislava, Vydavatelské oddelenie Právnickém fakulty Univerzity Komenského, 1999, str. 14

¹⁹ Microsoft Press slovník výpočetní techniky, Praha , PLUS, s.r.o., 1993, str. 346

Pro srovnání bych chtěla uvést definici počítačového programu dle slovenského autorského zákona č. 34/2001 Z.z.:

Počítačovým programom je súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjádrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu: ak spĺňa pojmové znaky diela podľa § 6 ods. 1 a §15 ods. 1, je chránený jako literárne dielo.

Domnívám se, že tato jednoznačná definice působí spíše negativně a dostatečně nevystihuje podstatu počítačového programu. Přihlédneme-li k progresivnímu technickému vývoji zejména v oblasti počítačových programů, bude tato definice činit nemalé problémy. Vezmeme-li v úvahu, že počítačový program nalezneme také i v kalkulačce či pračce, je uvedená definice počítačového programu zavádějící.

Definici počítačového programu nenalezneme ani v právu komunitárním a mezinárodním. Preambule směrnice č. 91/250/EHS uvádí²⁰ :

počítačovým programem se rozumí programy v jakékoliv formě včetně těch, které jsou součástí technického vybavení (hardware), tento výraz zahrnuje rovněž přípravné koncepční práce za podmínky, že povaha těchto prací v pozdější etapě umožní vytvoření počítačového programu.

3.2. Software

V mimoprávních oblastech jsou pojmy počítačový program a software považovány za synonyma. V komerčním světě je software chápán prvoplánově jako zboží²¹.

Pojem **počítačový program** bychom měli chápat v užším slova smyslu oproti tzv. programovému vybavení (software). Počítačový program je jakousi podmnožinou software, neboť pod pojem software bychom mohli zařadit nejen vlastní počítačový program, ale i doprovodnou dokumentaci k němu tj. uživatelské příručky.

Programové vybavení (= software) dle normy ČNS ISO/IEC 2382 je definováno jako:

²⁰ Viz Směrnice Rady č. 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů, rec. 7

²¹ Janík P.: Je software spíše myšlenka než zboží, Softwarové noviny 8/2003, str. 100

Programy, procedury, pravidla a příslušná dokumentace systému zpracování informací, nebo jejich část s poznámkou - Programové vybavení je intelektuální výtvar nezavislý na nosiči dat, na němž je zaznamenán.

Vedle pojmu software se můžeme setkat i s pojmy freeware, shareware aj.

Shareware - je software spojený s licencí, která dovoluje bezplatně užívat tento počítačový program,. Po určitém časovém úseku užívání programu, nejčastěji 30 až 60 dní, musí uživatel v případě, že chce program dále užívat, zaplatit licenční poplatek. Tento typ počítačových programů je uživatelům často nabízen jako bonus v příloze specializovaných časopisů např. CHIP. Potenciálním uživatelům programu je tak umožněno vyzkoušet program před tím, než za jeho užívání zaplatí.

Freeware (bezplatný, volný software) – je software, který je uživatelům zpřístupněn zdarma nejčastěji prostřednictvím internetu nebo na různých CD. Program je možno provozovat zdarma po neomezenou dobu a je možno jej i zdarma šířit dále. Není však dovoleno šířit jej za úplatu. Autorská práva k takovému programu drží jeho autor a není tedy dovoleno bez jeho souhlasu program jakkoliv měnit či upravovat pro komerční účely. Typickým příkladem freeware je Java od Sun Microsystems²².

Public domain - můžeme charakterizovat jako počítačový program, který můžeme libovolně užívat a šířit, upravovat, jde o program, který buď není předmětem autorskoprávní ochrany (buď nejde o dílo, nebo jde o dílo volné, či o dílo, které je vyňato z ochrany ve veřejném zájmu) nebo o program, k němuž se autor vzdal svých autorských práv. Autorský zákon však vzdání se autorských práv, ať už osobnostních (§ 11 odst. 4 AutZ) nebo majetkových (§ 26 odst. 1 AutZ) nepřipouští. V českém právním řádu mohou být v public domain počítačové programy, kterým uplynula doba trvání majetkových práva.²³ nebo jsou vyňaty ve veřejném zájmu z ochrany ve smyslu § 3 AutZ nebo nejsou ani původní ve smyslu § 2 odst. 2 AutZ .

²² www.oss.cz/co-je-to-svobodny-software

²³ dle § 27 odst. 1 AutZ trvají majetková práva po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, po uplynutí této doby lze počítačový program volně šířit

Open source GNU/GPL a Freesoftware (svobodný software) – za svobodný software se pokládají takové počítačové programy, které jsou šířeny se zachováním určitých práv a svobod pro jejich koncové uživatele a autory. Jde o právo : spouštět program za jakýmkoliv účelem; studovat, jak program pracuje a přizpůsobit ho svým potřebám; redistribuovat kopie dle svobodné vůle; vylepšovat program a zveřejňovat zlepšení, aby z nich mohla mít prospěch celá komunita.²⁴ Předpokladem k výše uvedeným „svobodám“ je přístup ke zdrojovému kódu počítačového programu.

Oba pojmy, tedy Open Source a svobodný software (angl. Free Software), je možno používat jako synonyma. Rozdíl mezi oběma pojmy je spíš ideologický, resp. filosofický, ale základní idea sdílení souborů (zdrojového kódu) je stejná. V praxi tedy oba pojmy mají v zásadě shodný obsah, tedy jde o distribuci softwaru takovým způsobem, že koncový uživatel má vždy právo na získání zdrojového kódu programu a dále má právo tento zdrojový kód upravovat a distribuovat²⁵. Tento software je tedy bezúplatně přístupný všem zájemcům o něj, v případě, že jej chce zájemce měnit, musí jej také poskytnout bezplatně dalším zájemcům. Teoreticky to znamená, že zdrojem příjmu tvůrců (programátorů) není samotný program, ale služba koncovému uživateli při přizpůsobování programu požadavkům na jeho vzhled či obsah. Toto plyne z faktu, že koncový uživatel není schopen pojmout obsáhlé způsoby nastavení, strukturu a možnosti daného programu, proto raději využije služeb jeho tvůrce. I tak je stále program samotný bezplatný. Mottem GNU/GPL licence je: „svobodný software je možno zdarma použít k jakémukoliv účelu včetně jeho zdrojového kódu, ale výsledný produkt musí být dále distribuován pod GPL licencí“.

Copyleftovaný software (software opatřený doložkou copyleft) - lze podle výše uvedené definice označit jako svobodný software (počítačový program). Uživatelům je zpřístupněn zdrojový kód, program lze libovolně modifikovat a dále šířit, pod podmínkou, že každá další kopie programu, i když byla měněna a doplněna novými prvky, musí zůstat svobodným software.

²⁴ www.gnu.org

²⁵ www.oss.cz/co-je-to-svobodny-software

Adware – je označení pro produkty znepríjemňující práci s nějakou aplikací reklamou. Ty mohou mít různou úroveň agresivity - od běžných bannerů až po vyskakující pop-up okna nebo ikony v oznamovací oblasti. Další nepříjemnou věcí je např. změna domovské stránky v Internet Exploreru, aniž by o to uživatel měl zájem²⁶. V případě užívání tohoto počítačového programu tedy dává jeho uživatel místo placení poplatku za licenci souhlas se zobrazováním reklamy na svém počítači a tím si vlastně „kupuje“ autorovo povolení k užívání počítačového programu. Příkladem může být IM klient ICQ.

Komerční proprietární program – je počítačový program poskytovaný za úplatu, nositel práv neumožňuje modifikaci programu vyjma zákonných výjimek. Typickým příkladem proprietárního programu je MS Windows.

Pro účely této práce je užíváno pojmu software v užším smyslu počítačový program.

3.3. Hardware

Kromě programového vybavení je důležité vymežit pojem technické vybavení, zejména počítače (hardware), byť autorské právo tento výraz výslovně neužívá (srovnání směrnice 91/250/EHS²⁷).

Tento pojem označuje fyzické součásti systému zpracování informací nebo jejich část (tj. movitou věc), např. počítače, periferní zařízení²⁸, jinými slovy jde tedy o označení veškerého fyzicky existujícího technického vybavení počítače.

S tímto vymezením koresponduje definice hardware (technické vybavení) dle technické normy ČNS ISO/IEC 2382-1 : *Fyzické součásti systému zpracování informací nebo jejich část, např. počítače, periferní zařízení.*

Pod termínem hardware můžeme tedy rozumět hardwarová zařízení, samostatné počítače, pracovní stanice, terminály, kapesní PC, pagery, "smart" telefony nebo

²⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Adware>

²⁷ viz Směrnice Rady ze dne 14.května 1991 o právní ochraně počítačových programů, 91/250/EHS, preambule, rec. 7

²⁸ Smejkal, V. a kol.: Právo informačních a telekomunikačních systémů. 2., aktualizované a rozšířené vydání, Praha, C. H. Beck, 2004, str. 59

další digitální elektronická zařízení, která umožní, aby na nich byl užíván počítačový program.

3.4. Zdrojový kód , strojový kód počítačového programu

Jako výsledek duševní činnosti autora musí být počítačový program vyjádřen v objektivně lidskými smysly vnímatelné formě. Počítačový program je tedy zapsán v prvotní formě – tzv. zdrojovém textu nebo ve druhotném - strojovém (binárním kódu) a tento druhotný zápis má již určitou hmotnou povahu a schopnost zobrazení. V praxi je nejprve vytvořen program ve zdrojovém kódu (source code), tedy v podobě vytvořené autorem programátorem, zdrojový kód je nadřazen kódu strojovému (object code) a je obvykle zapsán ve vyšším programovacím jazyce. Tento text je poté předlohou (zdrojem) pro jiný počítačový program, který ho buď přímo provádí (tzv.interpretuje), nebo z něj vytvoří samostatně spustitelný soubor (kompilátor). Objektový kód pak vytváří kompilátor ze zdrojového kódu programu.²⁹

Z této podoby pak tedy vznikne program ve strojovém kódu, který je vyjádřený ve formě rozpoznatelné a proveditelné procesorovou jednotkou počítače³⁰. Jinak řečeno, strojový kód vzniká překladem prostřednictvím překladače příslušného programovacího jazyka (převedení programu v jakémkoliv programovacím jazyce na posloupnost binárních instrukcí řídících procesor počítače).

Pojem zdrojového kódu počítačové aplikace je úzce spojen s fenoménem tzv. open source software (OSS), který je distribuován v této formě, protože jen tak je umožněno, aby si jej mohli uživatelé přizpůsobovat podle svých potřeb (v rámci příslušné licence, pod kterou je ta či ona počítačová aplikace šířena)³¹.

²⁹ Matějka J., Štědroň B.: Vzorové licenční ujednání pro Open Source Software, Metodika pro veřejnou správu a neziskový sektor, Společnost pro výzkum a podporu open source (OSS ALLIANCE),2006, str. 10

³⁰ viz ČSN ISO IEC 2382-7 – programování počítačů

³¹ Fousek P.: Diplomová práce – Právní ochrana zdrojového kódu počítačové aplikace, Brno 2005, str. 4

4. Mezinárodní právní regulace počítačových programů

4.1. Historický exkurz

Počátky právní úpravy počítačového programu nalezneme ve spojených Státech amerických, kde se počítačové programy staly předmětem právní regulace v roce 1964. První směrnice, které umožňovaly patentovou ochranu počítačových programů byly vydány americkým Patent Office v roce 1966.

Koncem sedmdesátých let 20. století vyvstala v souvislosti s pokročilým technickým vývojem, kdy došlo k rozšíření osobních počítačů a ke vzniku lokálních počítačových sítí, potřeba právně upravit nakládání s počítačovými programy, zejména jejich ochrana před nelegálním šířením.

Pod záštitou World Intellectual Property Organization (WIPO) byl v roce 1979 skupinou vládních expertů vypracován projekt typového zákona na ochranu počítačových programů. Na základě tohoto zákona byla ve většině vyspělých států přijata právní úprava ochrany počítačových programů, na základě které je počítačovým programům poskytována právní ochrana jako dílům literárním.

V roce 1989 byla největšími světovými producenty (např. Microsoft, Autodesk, Ashton – tate) založena Business Software Alliance, jejímž cílem je zamezení počítačového pirátství.

4.2. Právní regulace mezinárodními úmluvami

Autorský zákon vychází z mnohostranných mezinárodních úmluv, kterými je Česká republika vázána. Na základě ústavního zákona České národní rady č. 4/1993 Sb. (recepční norma)³² se Česká republika zavázala dodržovat mezinárodní smlouvy, kterými ke dni zániku byla vázána československá federace.

Vztah mezinárodního práva a práva vnitrostátního je upraven v čl. 10 Ústavy³³, *Česká republika je vázána mezinárodními smlouvami, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*

³² viz Zákon ČNR č. 4/1993 Sb., čl. 5 odst. 2

³³ viz Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Česká republika je členem mezinárodních organizací zaměřených na problematiku duševního vlastnictví např. Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO/OMPI).

4.2.1. Bernská úmluva

Nejstarší mezinárodní úmluvou týkající se autorského práva, kterou je Česká republika vázána (k této Úmluvě přistoupilo Československo dne 22.2.1921, pařížským zněním je vázána od 11.dubna 1980), je Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886. Tato úmluva se zabývá právní ochranou děl literárních a uměleckých. Státy, které k Úmluvě přistoupily, tvoří Unii pro ochranu práv autorů k jejich literárním a uměleckým dílům. Pro signatáře stanoví povinnost ochrany autorského práva alespoň na minimální úrovni zakotvené v Úmluvě. Naposledy byla Bernská úmluva revidována roku 1971 v Paříži, kdy zharmonizovala rozdílnost národních úprav jednotlivých států, tímto zněním je Česká republika vázána od 11.4.1980. Před uzavřením této Úmluvy běžně státy neuznávaly autorská práva cizích státních příslušníků, tato dohoda zajistila jednotný minimální základ pro ochranu těchto práv ve všech státech, které úmluvu podepsaly, zároveň však úmluva obsahuje výhrady rozdílné právní úpravy ve prospěch národních úprav např. výjimky z výlučného práva autora, zásada teritoriality.

Přijetím Smlouvy WIPO o autorském právu z roku 1996 bylo stanoveno, že se Bernská úmluva vztahuje i na počítačové programy, výslovně se zde stanoví: *"Computer programs are protected as literary works within the meaning of Article 2 of the Berne Convention. Such protection applies to computer programs, whatever may be the mode or form of their expression."*³⁴.

4.2.2. Dohoda TRIPS

Dohoda o právech duševního vlastnictví souvisejících s obchodem TRIPS (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), ze dne 15.4.1994, *dále jen TRIPS*, byla ujednána na konci Uruguayského jednání GATT (General Agreement on Tariffs and Trade - 1994). Dohodu TRIPS uplatňuje Česká

³⁴ viz Smlouva WIPO o autorském právu, 1996, čl. 4

republika od 1. ledna 1995³⁵. Mezinárodní smlouva TRIPS byla uzavřena pod záštitou Světové obchodní organizace (WTO – World Trade Organization). Vztahuje se převážně k majetkovým právům a jejich obchodování a stanoví některé nové způsoby ochrany, jako např. způsoby využití díla přes Internet. Tato dohoda odkazuje v oblasti práva autorského na minimální úroveň ochrany podle Bernské úmluvy. Státy, které mají zájem k této úmluvě přistoupit, musí nejprve akceptovat Bernskou úmluvu.

Dohoda TRIPS vyžaduje od členů splňovat určité minimální standardy ochrany práv duševního vlastnictví, kterých se týká. Členové si však mohou vybrat, že zavedou zákony, které poskytnou lepší ochranu, než jaká je vyžadována Dohodou TRIPS, pokud není tato dodatečná míra ochrany v rozporu s ustanoveními Dohody TRIPS.

Dohoda TRIPS již přímo obsahuje právní úpravu počítačových programů a to ve čl. 10 odst. 1³⁶, kdy počítačovým programům, ať již ve zdrojovém nebo strojovém kódu přiznává právní ochranu jako dílům literárním podle Bernské úmluvy.

4.2.3. Smlouva WIPO o autorském právu

Nejnovější mezinárodní úmluvou, která se zabývá oblastí duševního vlastnictví, je The World Intellectual Property Organization Copyright Treaty (zkráceně WIPO Copyright Treaty), přijatá v Ženevě 20. prosince 1996. Zaměřuje se speciálně na užití díla prostřednictvím sítě Internet, způsoby technické ochrany díla a práva informačního managementu, výrazně se také zabývá ochranou počítačového programu.³⁷ Znění tak reaguje i na různé způsoby vyjádření programu prostřednictvím zdrojového textu (source code), strojového kódu (object code), a dokonce i "look and feel", jakožto způsob, jakým se počítačový program prezentuje uživateli a jak s ním uživatel komunikuje.

³⁵ Sdělení č. 191/1995 Sb. Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace

³⁶ viz Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), Marrakéš, 15. dubna 1994, příloha 1C: Dohoda o obchodních aspektech práva k duševnímu vlastnictví (TRIPS), publikovaná ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení světové obchodní organizace (WTO)

³⁷ viz Smlouva WIPO o autorském právu, 1996, čl. 4

Tato mezinárodní úmluva přijatá všemi státy WIPO poskytuje dodatečnou ochranu oproti předchozím úmluvám. WIPO Copyright Treaty poskytuje autorům díla kontrolu nad rozšiřováním (čl. 6), pronájemem (čl. 8) sdělováním veřejnosti (čl. 8) autorských děl. To je podstatný rozdíl oproti Bernské úmluvě, kde tato práva nebyla v plném rozsahu ošetřena.

Mezinárodní smlouva WIPO zároveň obsahuje v čl. 11 závazek smluvních stran smlouvy *stanovit přiměřenou právní ochranu a účinná opatření proti obcházení technických prostředků, jež používají autoři v souvislosti s výkonem svých práv (..) a která omezují nakládání s jejich díly, k němuž příslušní autoři nedali svolení nebo které není dovoleno zákonem* a v čl. 12 závazek stanovit přiměřená a účinná opatření proti každé osobě, která vědomě provádí odstranění nebo změnu jakékoliv elektronické informace o správě práv k dílu tzv. informace o identifikaci práv³⁸. Pro Česká republika vyplýval výše uvedený požadavek o úpravě neoprávněnosti odstranění či změny elektronické informace i z Informační směrnice³⁹, v českém právním řádu byl upraven tzv. euronovelou č. 216/2006 Sb.⁴⁰.

4.2.4. Dohoda o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických

Dohoda o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických⁴¹ byla podepsána dne 12.4.1995 a přispěla ke specifikaci právní úpravy ochrany počítačových programů podle autorského práva, její vliv se projevil na novelizovaném znění autorského zákona č. 35/1965 Sb. novelou č. 86/1996 Sb.: *čl. 10 ke stanovení přiměřené a účinné ochrany a k zajištění práv k duševnímu vlastnictví každá Strana mimo jiné*

³⁸ viz Smlouva WIPO o autorském právu, 1996, čl. 11 odst. 2 – *informace, která identifikuje dílo, autora díla, majitele jakéhokoliv práva k dílu nebo informace o údajích a podmínkách užití díla a jakákoliv čísla nebo kódy, které představují takovou informaci, je-li jakýkoliv z těchto informačních prvků připojen k rozmnoženině díla nebo se objevuje ve spojení se sdělováním díla veřejnosti*

³⁹ viz Směrnice č. 2001/29/ES, o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v Informační společnosti, čl. 7

⁴⁰ viz Zákon č. 216/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících právem autorským a o změně některých zákonů

⁴¹ viz Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 158/1991 Sb.

a) poskytne ochranu podle práva autorského k programům počítačů a databázím jako k literárním dílům podle svých zákonů o právu autorském.

5. Právní regulace komunitárním právem

5.1. Úvod do komunitárního práva

Od 1.5.2004 je Česká republika členem Evropské unie a je povinna plnit závazky vyplývající pro ni z komunitárního práva (*acquis communautaire*). Primární právo Společenství je tvořeno mezinárodními smlouvami, jejímiž účastníky jsou členské státy (nikoli orgány Společenství). Do této kategorie primárního práva patří zřizovací smlouvy Společenství a na ně navazující smlouvy subsidiární povahy a akty zástupců členských států. Právo sekundární je tvořeno akty Společenství, tímto termínem se rozumí legislativní akty orgánů Společenství vydané na základě zřizovacích smluv⁴².

Mezi právní nástroje práva sekundárního mimo jiné patří tzv. nařízení a směrnice. Nařízení je závazný akt normativní povahy a může přímo zavazovat jak členské státy, tak i jejich vnitrostátní subjekty práva, směrnice nemá obecnou závaznost a zavazuje výhradně členské státy. Směrnice předepisuje jen výsledek požadované právní regulace a obsahuje lhůtu, do jejíhož ukončení musí být požadovaná úprava provedena právním řádem členského státu, forma a metoda dosažení tohoto výsledku zůstává na vůli členských států.

Sladění práv duševního vlastnictví souvisí až se vznikem jednotného trhu a volného pohybu zboží a služeb s předměty chráněnými těmito právy a také s tím, že tato oblast práv byla úspěšně upravena řadou mezinárodních autorskoprávních úmluv a smluv.⁴³

⁴² Týč V.: Základy práva Evropské unie pro ekonomy, 3.aktualizované a doplněné vydání, Praha, Linde Praha a.s., 2001, str. 66

⁴³ viz Důvodová zpráva k zákonu č. 121/2000 Sb.

5.2. Jednotlivé směrnice komunitárního práva

5.2.1. Směrnice Rady č. 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů

Protože počítačové programy hrají stále významnější roli v ekonomice a jsou považovány za podstatné pro průmyslový rozvoj Společenství, byla 14.5.1991 vydána Směrnice Rady č. 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů. Snahy o regulaci se objevily již dříve, poprvé byla úprava počítačových programů zmíněna v Bílé knize – Completing the Internal Market⁴⁴ a základy úpravy byly zakotveny v Zelené knize – Copyright and the Challenge of Technology – Copyright Issues Requiring Immediate Action⁴⁵. Směrnice č. 91/250/EHS je však základní právní normou upravující podrobně právní ochranu počítačových programů autorským právem ve všech členských státech EU.

Vydání směrnice bylo důležitým krokem ke sjednocení právní úpravy členských zemí a směrnice reaguje na stále vzrůstající kopírování počítačových programů, které je spojeno s nemalými ztrátami finančních prostředků od investorů – tvůrců počítačových programů. Výslovně je uvedeno v preambuli Směrnice č. 91/250/EHS - *vývoj počítačových programů vyžaduje využití značných lidských technických a finančních zdrojů, zatímco kopírování počítačových programů je možné s velice nízkými náklady v porovnání s náklady na jejich nezávislý vývoj*⁴⁶.

Počítačový program je dle Směrnice chráněn jako dílo literární a v této úpravě se plně odvolává na ochranu podle Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl⁴⁷. Definice počítačového programu Směrnice neobsahuje, pod termín počítačový program Směrnice pojímá i přípravné koncepční práce vedoucí k vytvoření počítačového programu, za podmínky, že povaha těchto prací v pozdější etapě umožní vytvoření počítačového programu⁴⁸. Směrnice přiznává ochranu pouze samotnému vyjádření počítačového programu (zdrojový kód, strojový kód) nikoliv

⁴⁴ Com/85/310/final, point 149

⁴⁵ com/88/172/final

⁴⁶ Viz Směrnice Rady č. 91/250/EHS, preambule, rec. 2

⁴⁷ Viz Směrnice Rady č. 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů, čl. 1

⁴⁸ Viz Směrnice Rady č. 91/250/EHS, preambule, rec. 7 preambule

myšlenkám či zásadám, na kterých je počítačový program založen, ani rozhraní nebo zásadám a myšlenkám, na kterých je založen programovací jazyk⁴⁹.

V čl. 1, odst. 3 Směrnice stanoví: *počítačový program je chráněn, pokud je původní v tom smyslu, že je vlastním duševním výtvozem autora. Pro stanovení způsobilosti k ochraně není uplatňováno žádné jiné kritérium. Kritéria uplatňovaná při zjišťování, zda počítačový program je nebo není původní dílem, by neměla obsahovat žádné kvalitativní hodnocení nebo posuzování estetických vlastností programu.*

V čl. 2 Směrnice obsahuje úpravu autorství k počítačovému programu, otázku spoluautorství a díla kolektivního. Vedle autorství fyzických osob je připuštěno, za předpokladu, že tak stanoví právní řád členské země, i autorství právnické osoby jakožto nositele práv. V úpravě díla zaměstnaneckého je obsaženo, že majetková práva je oprávněn vykonávat výlučně zaměstnavatel.

Výlučná práva autora k dílu, resp. nositele práv spočívající v právu rozmnožování, překladu, úprav a změn programu a forem veřejného šíření a pronájmu je upraveno v čl. 4 Směrnice. Autor počítačového programu má tímto právo kontrolovat veškeré změny a možnosti zpřístupnění svého díla a tedy právo udělovat svolení k :

- 1. stálému nebo dočasnému rozmnožování počítačového programu jako celku nebo jeho části, a to jakýmikoliv prostředky a v jakékoliv formě. Pokud je takové rozmnožování nezbytné pro zavedení, zobrazení, provoz, přenos nebo ukládání počítačového programu do paměti, vyžadují tyto rozmnožovací úkony svolení nositele práva;*
- 2. překladům, zpracování, úpravám a k jakékoliv jiné změně počítačového programu a k rozmnožování programu z těchto úkonů vyplývajícím, aniž jsou dotčena práva osoby provádějící změnu programu;*
- 3. jakékoliv formě veřejného šíření, včetně pronájmu, jehož předmětem je původní počítačový program nebo jeho rozmnoženiny.*

Na počítačový program se nevztahuje obecná překladatelská licence, překlad počítačového programu je možný pouze, pokud je nutný k řádnému fungování počítačového programu (čl. 5 Směrnice).

⁴⁹ Viz Směrnice Rady č. 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů, č. 1, odst. 2

Směrnice v čl. 4, písm. c) obsahuje doktrínu vyčerpání práva na rozšiřování (exhaustion rule), důvodem je zejména umožnění řádného užívání majetku vlastníka originálu či rozmnoženiny díla, majetkové zájmy nositele práv na výlučné právo užití jeho díla jsou tím potlačeny - *první prodej rozmnoženiny počítačového programu ve Společenství provedený nositelem práv nebo s jeho svolením je vyčerpáním práva na šíření této rozmnoženiny (ve smyslu rozšiřování) v rámci Společenství s výjimkou práva na kontrolu dalšího pronájmu počítačového programu nebo jeho rozmnoženin.* Při uplatňování režimu „vyčerpání práv prvním prodejem“ dochází k vyčerpání práva na rozšiřování pro území České republiky i v případě, že k prvnímu převodu vlastnického práva, který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem, k originálu či rozmnoženině díla (prodeji rozmnoženiny počítačového programu v hmotné podobě) došlo kdekoliv na území členského státu Evropské společenství (popř. Dohody o Evropském hospodářském prostoru). V důsledku toho pak nemůže autor vyloučit dovoz takovýchto originálů či rozmnoženin díla (prodej rozmnoženin počítačového programu) na území České republiky, a to i přesto, že na území České republiky k prvnímu oprávněnému převodu vlastnického práva k těmto předmětům (k prodeji rozmnoženiny) dosud nedošlo.⁵⁰ Implementací tohoto ustanovení v českém právním řádu je ustanovení § 14 odst. 2 AutZ.

Práva nositele práv dle čl. 4 Směrnice jsou omezena právy oprávněného nabyvatele (uživatele). Směrnice neobsahuje jednoznačnou definici oprávněného uživatele, v textu směrnice se užívají pojmy „oprávněný nabyvatel“ (čl. 5 odst. 2), oprávněný uživatel počítačového programu (čl. 5 odst. 2), osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu (čl. 5 odst. 3), nabyvatel licence (čl. 6) nebo jiná pověřená osoba (čl. 6). Podle zprávy o Implementaci a výsledcích Směrnice č. 91/250/EHS, je takovým oprávněným nabyvatelem kupující, nabyvatel licence, nájemce nebo osoba oprávněná užit program ve prospěch těchto osob⁵¹.

⁵⁰ Telec I, Tůma P.: Autorský zákon, komentář, 1.vydání, Praha, C.H.Beck a.s., 2007, str. 195

⁵¹ viz Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the implementation and effects of Directive 91/250/EHS on the legal protection of computer programs – V., Article 5., lawful acquirer did in fact mean purchaser, licensee, renter or person authorised to use the programm on behalf one of the above. com (2000) 199 final

Definice oprávněného uživatele může tedy zahrnovat jak nabyvatele rozmnoženiny počítačového programu, který je oprávněn k jejímu použití na základě licenční smlouvy nebo na základě zákona (tedy nabyvatel licence), tak i oprávněného uživatele rozmnoženiny ve smyslu čl. 5 odst. 2 a odst. 3 a článku 6 Směrnice, tedy i osoby, které oprávněně užívají počítačový program z jiného právního titulu (např. pronájem).

Pod článkem 5 jsou stanoveny výjimky z vyhrazených práv dle čl. 4 Směrnice:

- 1. Pokud nejsou ve smlouvě sjednána zvláštní ustanovení, nevyžadují svolení nositele práv úkony uvedené v čl. 4 písm. a) a b), pokud se jedná o úkony nezbytné k tomu, aby umožnily oprávněnému nabyvateli užívat počítačový program způsobem, ke kterému je určen, včetně opravy chyb.*
- 2. Oprávněnému uživateli počítačového programu nemůže být smluvně bráněno, aby z něho pořizoval záložní rozmnoženinu, pokud je nezbytná pro užívání programu.*
- 3. Osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu může při zavádění, zobrazování, provozu, přenosu nebo ukládání do paměti počítačového programu, k němuž je oprávněna, bez svolení nositele práv tento program zkoumat, studovat nebo zkoušet jeho funkčnost za účelem zjištění myšlenek a zásad, které jsou základem kteréhokoliv z prvků programu.*

,Podle zprávy o implementaci Směrnice č. 91/250/EHS⁵² bylo zejména ustanovení o záložní kopii (back-up copy) rozmnoženiny počítačového programu čl. 5 odst. 2 Směrnice zneužíváno, záložní kopie byly nabízeny na počítačovém trhu zejm. trhu s počítačovými hrami. Je třeba zdůraznit, že záložní kopie má být užívána pouze a v případě, že nelze pracovat s původní rozmnoženinou počítačového programu, jinými slovy, že záložní kopie je vytvořena pouze pro bezpečnostní účely, v případě ztráty nebo zničení původní oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu.

⁵² viz Report from the Commission to the Council, the European Parliament and the Economic and Social Committee on the implementation and effects of Directive 91/250/EHS on the legal protection of computer programs.

Dalším případem užití počítačového programu, kdy není potřeba svolení nositele práv, je právo dekompilace (rozkladu) dle čl. 6 Směrnice, spočívající v možnosti dekódování počítačového programu pro jeho další studování. Dekompilace je povolena pouze oprávněnému uživateli (nabyvateli licence, osobě pověřené) a pouze pro účely tzv. interoperability, kterou lze definovat jako vytvoření rozhraní pro vzájemné vyměňování informací počítačových programů a pak tyto vzájemně vyměněné informace užívat.

Dekompilaci je dále možné provést pouze za předpokladu, že informace potřebné k provedení interoperability nebyly dříve pro oprávněného uživatele snadno a rychle zjistitelné (např. z odborné literatury přístupné na trhu, zpřístupnění kódu samotným autorem počítačového programu či s jeho souhlasem na síti Internet).

Poznátky zjistitelné z dekompilace je zakázáno předávat jiným osobám s výjimkou předání zjištěných informací k dosažení interoperability. Dekompilace není v praxi běžně užívaným nástrojem, pro dosažení interoperability jsou rozhraní (části programu umožňující vzájemné propojení a interakci mezi jednotlivými prvky programového a technického vybavení) dosažitelná jiným jednodušším způsobem bez nutnosti dekompilace počítačového programu (ze strojového kódu na zdrojový kód). V rámci soutěžních předpisů není jednání dodavatele s dominantním postavením na trhu, který odmítne zveřejnit informace pro dosažení interoperability, klasifikováno jako jednání v rozporu s touto Směrnicí (rec. 27 Směrnice).

Směrnice v čl. 6 odst. 3 obsahuje zákaz výkladu ustanovení o dekompilaci nepřiměřeně na újmu oprávněných zájmů autora ani v rozporu s běžným využíváním počítačového programu.

V zásadě shodně s komunitárním právem omezuje autorský zákon výkon bezúplatné zákonné licence k dosažení interoperability pouze na takové úkony, které se dějí „při rozmnožování počítačového programu nebo při jeho překladu či jiném zpracování či jiné změně, je-li k ní oprávněný uživatel oprávněn (§ 66 odst. 1 písm. e) AutZ).

Podle čl. 9 odst. 1 ve spojení s rec. 18, 26 Směrnice jsou veškeré smluvní ustanovení, která jsou v rozporu s článkem čl. 6 nebo s výjimkami uvedenými v čl. 5 odst. 2 a 3, od počátku neplatná. Oproti tomu lze smluvně vyloučit zákonnou licenci podle čl. 5 odst. 1 Směrnice, toto ustanovení je v celém svém rozsahu dispozitivní.

Na druhou stranu by však veškeré výjimky z výlučných práv autora neměly být používány způsobem, který by přivodil újmu právem chráněným zájmům nositele práv nebo byl rozporu s využíváním programu obvyklým způsobem (rec. 24 Směrnice).

Směrnice dále upravuje problematiku softwarového pirátství, čl. 7 Směrnice obsahuje povinnost členských států přijmout v souladu se svými právními řády přiměřená opatření k postihu týkajících se osob, které se dopustí některého z těchto činů:

- a) uvádění do oběhu rozmnoženiny počítačového programu s vědomím nebo s důvodným podezřením, že se jedná o nepovolenou rozmnoženinu;*
- b) držení rozmnoženiny počítačového programu pro obchodní účely s vědomím nebo s důvodným podezřením, že se jedná o nepovolenou rozmnoženinu;*
- c) uvádění do oběhu nebo držení jakýchkoliv prostředků pro obchodní účely, jejichž jediným účelem je usnadňovat neoprávněné odstraňování nebo vyřazování z provozu jakéhokoliv technického zařízení, které mohlo být vytvořeno za účelem ochrany počítačového programu*

Tato „opatření“ však nesmí omezovat výlučná práva nositele práv dle čl. 4 Směrnice ani práva oprávněného uživatele dle čl. 5 a 6 Směrnice.

Směrnice se odvolává na právní úpravu autorského práva v Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl, v souladu s ní byla sjednocena úprava týkající se trvání práv autora, a to původně po dobu života autora a 50 let od roku následujícího po roce jeho úmrtí popř. 50 let od uveřejnění díla v případě děl anonymních a právnických osob. Tato doba trvání byla zamýšlena tak, aby poskytla ochranu autorovi a prvním dvěma generacím jeho potomků. Padesátiletá doba trvání práv autora byla stanovena jako minimální s možností rozdílné úpravy v právních řádech členských zemí.

5.2.2. Směrnice č. 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116/ES je kodifikovaným zněním směrnice Rady č. 93/98/EHS harmonizaci ochranné doby práva autorského, která nahradila úpravu dobu trvání autorských práv ve směrnici č. 91/250/EHS a

harmonizovala tak plně tuto úpravu ve Společenství. Změna doby trvání byla zdůvodněna zejména rozdílnou úpravou doby trvání ve vnitrostátních řádech členských zemí a z toho vyplývajícími problémy na společném trhu Společenství. Dalším důvodem uváděním v preambuli Směrnice bylo prodloužení délky života ve Společenství do té míry, že se doba trvání práv jeví nedostatečnou k tomu, aby pokryla dvě generace potomků, jak bylo zamýšleno v původní směrnici s odkazem na Bernskou úmluvu.

Pod čl. 1 Směrnice č. 93/98/EHS zakotvuje tuto úpravu trvání autorského práva :

1. Práva autora literárního nebo uměleckého díla ve smyslu článku 2 Bernské úmluvy trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti bez ohledu na den, kdy bylo dílo oprávněně sděleno veřejnosti.

2. U díla spoluautorů se doba stanovená v odstavci 1 počítá od smrti posledního žijícího autora.

3. U anonymních děl či pseudonymních děl trvá doba ochrany 70 let od oprávněného sdělení díla veřejnosti. Pokud však autorem přijatý pseudonym nevzbuzuje žádné pochyby o jeho totožnosti, nebo pokud autor odhalí svou totožnost během doby uvedené v první větě, řídí se doba ochrany podle odstavce 1.

5.2.3. Návrh 2008 směrnice o právní ochraně počítačových programů - Kodifikované znění

Komise Evropských společenství si v rámci své činnosti stanovila cíl zjednodušit a zpřehlednit právní řád Společenství pro řadové občany, v případě, že právní akt Společenství bude nejvýše desetkrát novelizován, přistoupí Komise ke kodifikaci tohoto právního aktu. Kodifikované znění tak nahradí samotný akt a jeho pozdější změny. Dne 28.1.2008 byl podán návrh na kodifikaci směrnice č. 91/250/EHS.

5.2.4. Další směrnice týkající se právní úpravy počítačových programů

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským, v platném znění.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006, o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti. (tzv. informační směrnice).
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

6. Právní úprava počítačových programů v českém právním řádu

6.1. Historický vývoj

6.1.1. Zákon č. 35/1965 Sb.

Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých, (autorský zákon) platil v nezměněné podobě až do roku 1990. Relativní stabilitu autorského zákona vytvářel především monopol státu na šíření autorských děl. Dalším důvodem zachování autorského zákona beze změn byla obecná ustanovení týkající se např. užití díla, která umožnila tuto právní úpravu aplikovat i pro případy šíření děl novými technologiemi (šíření CD, videokazet apod.)

6.1.2. Zákon č. 89/1990 Sb.

Novelou zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých se v právním řádu České republiky objevila poprvé výslovná právní úprava počítačového programu. V souvislosti se změnou politické situace a následného, nejen technického, rozvoje se objevily interpretační problémy související s ochranou počítačových programů. Do roku 1990 se zákon č. 35/1965 Sb. logicky vzhledem k nepředpokládanému technickému rozvoji výpočetní techniky ochraně počítačových programů přímo nevěnoval. Po dlouholetých debatách zabývajících se otázkou, jak právně účinně chránit počítačové programy, zvítězilo řešení poskytnout počítačovým programům ochranu autorského práva.

Podle I.Telce⁵³ byla autorskoprávní ochrana počítačových programů možná i dříve, tj. před novelou č. 89/1990 Sb., jednalo se o legislativní stav tzv. nulového pojetí ochrany počítačových programů, kdy autorský zákon počítačové programy v rozsahu svých ustanovení nevyklučoval, avšak současně se jimi ani jinak (pozitivně) nezabýval.

Novela č. 89/1990 Sb. doplnila ustanovení § 2 odst. 1 o tuto větu : *Za předmět ochrany se považují i programy počítačů, pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona.* Pokud měl být počítačový program chráněn podle autorského práva, musel splňovat všechny pojmové znaky autorských děl dle autorského zákona, tj.

⁵³ Telc I., Tůma P.: Autorský zákon – komentář, 1.vydání, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 37

musel být jedinečný, vyjádřen v objektivně vnímatelné podobě - tedy hlavně musel splňovat požadavek tvůrčí individuality, což bylo v případě mnoha počítačových programů nemožné, navíc stanovení míry individuality u toho či jiného počítačového programu a její posouzení jsou spornou otázkou. V té době se dokonce objevily úvahy, že autor (programátor) sám, popřípadě v dohodě s uživatelem, by měl vždy uvést, zda svůj program pokládá za autorské dílo či nikoliv⁵⁴.

Novela č. 89/1990 Sb. zakotvila postavení programátora jako autora, pokud jeho dílo (počítačový program) plně splňoval všechny pojmové znaky autorského díla. Programátorství bylo tak deklarováno jako duševní tvůrčí činnost autora⁵⁵.

Problematickým se ukázalo ustanovení dle § 15 odst. 2 zákona č. 35/1965 Sb., na základě kterého nebylo nutné získat souhlas autora v případě pořízení rozmnoženiny díla pro svou potřebu.

Novela č. 89/1990 Sb. svým ustanovením § 15 odst. 4 umožnila první výjimky z výlučného práva autora na nedotknutelnost díla, kdy *oprávněný vlastník rozmnoženiny počítačového programu je oprávněn bez souhlasu autora k pořízení rozmnoženiny, pokud potřebuje tuto rozmnoženinu pro vlastní provoz počítače, pro nějž byl tento počítačový program získán, k archivním účelům a k záložním účelům.(...)*.

6.1.3. Zákon č. 86/1996 Sb.

Novela č. 86/1996 Sb. výrazně zpřesnila právní ochranu počítačových programů a posunula ji směrem k požadavkům na autorskoprávní ochranu vyplývající pro Českou republiku z mezinárodních smluv (čl. 10 odst. 1 TRIPS, Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl) a z Dohody o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických. Česká republika se podpisem dohody zavázala v rámci rozvoje obchodních vztahů a spolupráce podle mezinárodně uznávaných pravidel k ochraně práv duševního vlastnictví :

⁵⁴ Čepek R.: Ochrana software z hlediska autorského práva, Právo a podnikání 4/1997

⁵⁵ Čepek R.: Ochrana software z hlediska autorského práva, Právo a podnikání 4/1997

4. Ke stanovení přiměřené a účinné ochrany a k zajištění práv k duševnímu vlastnictví každá Strana mimo jiné:

a) poskytne ochranu podle práva autorského k programům počítačů a databázím jako k literárním dílům podle svých zákonů o právu autorském;

5. Smluvní strany souhlasí s tím, že předloží nejpozději do 31. prosince 1991 svým příslušným legislativním orgánům návrhy nezbytné k provedení závazků z této Dohody a vynaloží největší úsilí pro přijetí a provádění těchto návrhů k tomuto datu.

Předchozí právní úprava nepřihlížela ke všem zvláštnostem ochrany počítačových programů, to se projevilo zejména v oblasti obchodu s autorskými právy, resp. licencemi k počítačovým programům, nová úprava byla výrazně ovlivněna Směrnicí č. 91/250/EHS a tak se podařilo nedostatky a mezery předchozí úpravy eliminovat.

Nové znění § 2 odst. 1 zákona č. 35/1965 Sb. odstranilo interpretační problémy se zařazením počítačového programu do kategorie autorských děl. Novela stanovila, že *programy počítačů, pokud splňují pojmové znaky děl podle tohoto zákona; nestanoví-li tento zákon jinak, jsou chráněny jako díla literární*. Důvodová zpráva k novele stanoví, že předmětem ochrany je vnitřní struktura počítačového programu, sestávající se ze zvolené posloupnosti příkazů a organizace modulů, předmětem ochrany nejsou myšlenky a principy, na nichž je založen počítačový program. Základní podmínkou však zůstalo, že ochrana podle autorského zákona přísluší počítačovému programu jakožto výsledku tvůrčí duševní činnosti autora. Právní ochrana se tak neposkytuje všem vytvářeným programům. Příklady nechráněných počítačových programů - program na zobrazení času, výpočtu dnů prodlení, výpočtu délky odvěsny pravoúhlého trojúhelníku⁵⁶.

U klasických děl literárních se pořízení jediné rozmnoženiny pro osobní potřebu, kdy tato rozmnoženina není dále používána ke komerčním nebo výdělečným účelům, nepovažuje za porušení výlučného práva autora udělovat svolení k rozmnožování díla. Jak uvádí důvodová zpráva k zákonu č. 86/1990 Sb., jde o zvláštní případ, kdy není narušováno normální využívání díla a nezpůsobuje se tím majetková ani morální újma oprávněným zájmům autora (tzv. třístupňový test)⁵⁷. Počítačové

⁵⁶ Smejkal, Sokol, Vlček: Počítačové právo, Praha, C.H.Beck, 1995, str. 18

⁵⁷ viz Bernská úmluva, čl. 9 odst. 2

programy však nelze považovat za rovnocenné ke klasickým literárním dílům, jejich právní úprava je natolik specifická, že v případě pořízení kopie pro osobní potřebu vzniká v souvislosti s vynaložením nemalých finančních prostředků na vývoj počítačového programu, neospravedlnitelná újma na majetkových právech autora.

Na základě těchto důvodů bylo pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu dle § 15 odst. 2 předchozího znění zákona 35/1965 Sb. změněno a doplněno o ustanovení:

Autorova svolení k užití díla nepotřebuje a odměnu není povinen poskytnout, kdo :

- a) *zhotoví rozmnoženinu nebo napodobeninu uveřejněného díla pro svou osobní potřebu, pokud ji, jde-li o dílo výtvarné, zřetelně jako rozmnoženinu nebo napodobeninu označí a nejde-li o rozmnoženinu nebo napodobeninu díla architektonického stavbou nebo jiným provedením anebo o počítačový program.*

Novela č. 86/1996 Sb. dále rozšířila práva oprávněného uživatele k pořizování rozmnoženin počítačového programu bez svolení autora, tj. pořizování rozmnoženiny pro provoz počítačového programu na počítači, k dosažení funkčního spojení dvou a více počítačových programů (interoperability, „styková provozuschopnost“) a pro archivní a záložní účely.

Dále bylo novelou č. 86/1996 Sb. zdůrazněno, že oprávněnému uživateli nesmí být bráněno ve zkoumání a testování počítačového programu za účelem zjištění principů fungování počítačového programu. K plnému využívání počítačového programu musí mít oprávněný uživatel možnost poznat vnitřní strukturu počítačového programu, aby mohl počítačový program např. upravit podle svých potřeb, nebo opravit chyby, ale aby také mohl získat informace nezbytné k zajištění komunikace mezi počítačovými programy navzájem, pokud by mu tyto informace byly odepřeny, byly by tím narušeny majetkové zájmy uživatele oprávněně nabyté rozmnoženiny, jeho možnosti obvyklého využívání počítačového programu.

Jakékoliv jiné změny, úpravy a doplňky v počítačovém programu provedené za jiným účelem, by však již byly považovány za porušení osobního autorského práva na nedotknutelnost díla.⁵⁸

⁵⁸ Chaibiová A.: Užití počítačových programů a jejich právní ochrana, Právo a podnikání 9/2000

Novela č. 86/1996 Sb. ve svém ustanovení § 17 posílila postavení zaměstnavatele ve výkonu majetkových práv k zaměstnancem vytvořenému počítačovému programu. Byla tak posílena práva „investora“ (zaměstnavatele), neboť vývoj (tvorba) počítačového programu vyžaduje vynaložení značných finančních, technických ale i organizačních prostředků (distribuce, reklama, náklady na prodej). Lakonicky vyjádřeno, dnes není těžké program vytvořit, ale prodat ho⁵⁹. Zpravidla je vývoj počítačového programu v rukou velkých softwarových firem, počítačový program je tvořen více autory v pracovním nebo jiném obdobném vztahu k investorovi (zaměstnavateli) počítačového programu. Aby nebyly narušeny oprávněné finanční zájmy investora počítačového programu, byl v souladu se směrnicí č. 91/250/EHS doplněn § 17 zákona o odstavec 5: *Není-li výslovně sjednáno jinak, autorské právo k počítačovému programu vytvořenému zaměstnancem ke splnění povinností vyplývajících z jeho pracovního poměru vykonává zaměstnavatel.*

6.1.4. Nový autorský zákon č. 121/2000 Sb.

Nová úprava autorského práva je komplexní úpravou práva autorského a práv souvisejících s právem autorským, tak jak se vyvíjela v rámci mezinárodních autorskoprávních úmluv a smluv, zahrnuje i kolektivní správu práv, která byla dosud upravena v samostatném zákoně.

Jak uvádí důvodová zpráva k novému autorskému zákonu, dostala se úprava autorského práva ve znění dvou předchozích novel⁶⁰ na úroveň srovnatelnou s se zeměmi EU a průmyslovými státy. Převzetí *acquis communautaire* duševního vlastnictví, jakož i závazků z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, nebo k nimž hodlá v blízké budoucnosti přistoupit, vyžaduje však již zpracování nového právního předpisu. Rovněž také z důvodů nepřehlednosti autorského zákona v předchozím znění.

V souvislosti s rozvojem společného trhu a progresivním vývojem výpočetní techniky se klade důraz na harmonizaci práv duševního vlastnictví na mezinárodní a regionální úrovni. Ze zásady teritoriální působnosti autorského zákona vyplývá, že za daných podmínek se český autorský zákon aplikuje i na práva zahraničních autorů,

⁵⁹ Jedlička S.: Počítačové programy ve světle autorského práva, Právní rádce č. 4/1997

⁶⁰ viz Zákon č. 89/1990 a zákon č. 86/1996

jestliže se jejich díla stávají předmětem užití na území České republiky⁶¹. V tomto případě se ochrana poskytuje postupně, tzn. nejdříve v případě, že tak stanoví mezinárodní smlouva nebo je zajištěna „zaručená vzájemnost“ mezi oběma státy (§ 107 odst. 2 AutZ), dále byl-li předmět ochrany zveřejněn (poprvé) v České republice nebo má-li nositel ochrany v České republice bydliště - sídlo (§ 107 odst. 3 AutZ)⁶².

Základem nové právní úpravy byla koncepce dualismu práv osobnostních a majetkových oproti předchozí úpravě, kdy práva osobnostní a majetková tvořila jeden nedílný celek. S touto novou koncepcí souvisí zánik osobnostních práv úmrtím autora, zatímco práva majetková přechází na dědice popř. stát v případě odúmrťi.

Doba ochrany autorských děl se prodloužila na 70 let po smrti autora a obnovila se ochrana práva autorského a práv souvisejících tak, aby právo autorské, právo výkonných umělců a ostatních nositelů práv souvisejících trvalo na území České republiky stejně jako v členských zemích Evropské unie.

Nová právní úprava autorského zákona absorbovala právní úpravu dle posledních směrnic evropského komunitárního práva, tím Česká republika splnila závazky vyplývající pro ni z Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími na straně druhé: Dle čl. 67 této Evropské dohody se Česká republika zavázala pokračovat ve zlepšování ochrany práv duševního, průmyslového a obchodního vlastnictví, aby byla v České republice dosažena podobná úroveň ochrany existující ve Společenství, včetně srovnatelných prostředků k prosazování práv.

Autorský zákon č. 121/2000 Sb., byl od své účinnosti prozatím pětikrát novelizován, a to zákony:

- č. 81/2005 Sb.
- č. 61/2006 Sb.
- č. 186/2006 Sb.
- č. 216/2006 Sb.
- č. 168/2008 Sb.

⁶¹ viz Zákon č.121/2000, § 107 odst. 1 a 107 odst. 2

⁶² Chaloupková H., Holý P.: Autorský zákon, komentář, 3. vydání, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 155

Zásadní význam má předposledně uvedená novela (tzv. euronovela), která harmonizovala naši národní autorskoprávní úpravu do úplného souladu s její aktuální závaznou úpravou v komunitárním právu. Stávající autorský zákon převážnou část obsahu relevantních směrnic obsahoval, ale některá jeho ustanovení bylo třeba zpřesnit a zejména transponovat směrnici č. 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví.

Z hlediska právní úpravy počítačových programů došlo euronovelou k několika významným změnám. Do § 2 odst. 2 AutZ bylo doplněno ustanovení, že žádná jiná kritéria pro stanovení způsobilosti ochrany počítačového programu se neuplatňují. Tímto zpřesněním došlo k úplné transpozici ustanovení směrnice č. 91/250/EHS (rec. 8, č. 1 odst. 3), v § 46 odst. 5 a 6 AutZ byla provedena speciální úprava uzavírání licenčních smluv ke které došlo v důsledku specifického prostředí internetu, které umožňuje sjednávání smluv prostřednictvím prostředků komunikace na dálku neumožňující individuální jednání. Úprava týkající se počítačových programů byla doplněna o definici oprávněného uživatele a byla zpřesněna omezení rozsahu práv autora počítačového programu (§ 66 AutZ).

7. Platná právní úprava počítačových programů

7.1. Počítačový program jako předmět autorského práva

7.1.1. Autorské dílo

Pokud má být předmět duševní činnosti (výsledek duševní činnosti) chráněn autorským zákonem, musí splňovat základní znaky autorského díla dle § 2 odst. 1 autorského zákona č. 121/2000 Sb.: *„je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřen v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.* Tento popis pojmových znaků je doplněn o příkladný výčet kategorií autorských děl např. dílo literární, hudební, dramatické audiovizuální, malířské, kartografické.

Na počítačový program odkazuje výslovně až ustanovení § 2 odst. 2 AutZ, které stanoví: *„ za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvorem a jejíž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují.*

Toto ustanovení je zpřesněno obecnou úpravou počítačového programu dle § 65 autorského zákona : *(1) Počítačový program, bez ohledu na formu jeho vyjádření, včetně přípravných koncepčních materiálů, je chráněn jako dílo literární.*

(2) Myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem, nejsou podle tohoto zákona chráněny.

S odkazem na § 2 odst. 2 autorský zákon definuje dva typy počítačových programů. První skupinou jsou počítačové programy splňující požadavek jedinečnosti a jsou charakterizovány tedy jako jedinečné výsledky tvůrčí činnosti autora a druhou skupinou jsou počítačové programy, které nespĺňují požadavek jedinečnosti, ale jsou původní v tom smyslu, že jsou vlastním duševním výtvorem autora. V případě že počítačový program nespĺňuje ani jedno kritérium, není mu poskytnuta ochrana podle autorského zákona. Tato úprava vychází se směrnice č. 91/250/EHS, která

ještě upřesňuje klasifikaci původnosti či jedinečnosti počítačového programu: *pro stanovení způsobilosti k ochraně není uplatňováno žádné jiné kritérium. Kritéria uplatňovaná při zjišťování, zda počítačový program je nebo není původním dílem, by neměla obsahovat žádné kvalitativní hodnocení nebo posuzování estetických vlastností programu.*

I. Telec ⁶³ rozlišuje ve smyslu platného autorského zákona č. 121/2000 Sb. počítačové programy takto:

- 1) *„Počítačový program (dílo); tzn. takový program, který je statisticky jedinečným (neopakovatelným) výsledkem autorovy tvůrčí činnosti. Je tedy jedinečným výtvořem autora neboli výronem osobnosti svého tvůrce (viz příkladný výčet děl podle § 2 odst. 1 věta druhá AutZ). V praxi bývá takových jedinečných počítačových programů menšina. Jsou chráněny jako dílo literární (§ 65 odst. 1 AutZ) - i kdyby snad ve skutečnosti byly dílem jiným (např. vědeckým nebo jiným uměleckým než literárním; což ostatně platí i v případě ad 2). Tato varianta ochrany platila i podle předchozího autorského zákona č. 35/1965 Sb.*
- 2) *Počítačový program („nedílo“, avšak považované za literární dílo); tzn. takový program, který je původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem (v tomto smyslu jde o původní výtvoř; viz § 2 odst. 2 a § 65 odst. 1 AutZ). V praxi bývá takových programů většina (typicky můžeme uvést ekonomický software). Takový počítačový program není dílem podle práva autorského, protože nesplňuje legální pojmový znak jedinečnosti díla. Splňuje pouze svým způsobem slabší znak původnosti výtvořu. Nicméně nový autorský zákon jej i přesto považuje za dílo. I takový počítačový program je chráněn právem autorským jako dílo literární (§ 65 odst. 1 AutZ). Do okamžiku účinnosti současného autorského zákona, tj. do 1. 12. 2000, ochrana tohoto druhu počítačových programů právem autorským neexistovala.*
- 3) *Počítačový program, který pojmově (svou povahou a určením) sice je počítačovým programem, avšak není ani jedinečným, ani původním výtvořem (čili vůbec není individuálním výtvořem). Autorskoprávně vzato jde o „nevýtvoř“, stojící mimo působnost práva autorského a autorského*

⁶³ Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví – dodatek k počítačovým programům, Brno, Doplněk - Brno, 2002, str. 4 – 5

zákona. V praxi jich bývá menšina (soudě dle obchodního a hospodářského významu) a v těchto případech jde o výsledek autorskoprávně netvůrčí rutinní činnosti, k níž může být zapotřebí jistého stupně odbornosti (znalosti, zkušenosti, zdatnosti či dovednosti), nikoli však tvořivosti, a tedy v autorskoprávním smyslu tvůrčí činnosti (autorské tvorby). Takový počítačový program nejenže není autorským dílem, ale ani se za něj, jakkoli fiktivně, nepovažuje. Vůbec proto není předmětem práva autorského, a tedy ani ochrany autorským zákonem se všemi právními (např. trestněprávními) důsledky, které z toho vyplývají.“

Jak stanoví § 65 AutZ, není autorským zákonem chráněna myšlenka v počítačovém programu obsažená, ale pouze ztvárnění (vyjádření) této myšlenky, tedy její vyjádření počítačovým programem. Předmětem ochrany je vnitřní struktura počítačového programu, sestávající se ze zvolené posloupnosti příkazů.

Autorskoprávní ochrana je tedy poskytnuta, jak celku počítačového programu a jeho jednoduším částem, ale i doprovodné dokumentaci počítačového programu (uživatelská příručka). U počítačových programů je příkladem děl spojených dle § 5 autorského zákona každý program, který je doplněn dokumentací, předmětem ochrany autorského zákona je tak dle právní praxe i tato přidružená dokumentace.⁶⁴

Dalším pojmovým znakem autorského díla je, že dílo je lidskými smysly vnímatelné. Vyjádření díla nevyžaduje obecnou srozumitelnost pro všechny, stačí že dílo je srozumitelné určitému okruhu osob. U počítačových programů se vzhledem k jejich technickým vlastnostem předpokládá rozdílné vnímání díla konečnými uživateli a odborníky.⁶⁵

Autorský zákon stanoví v § 2 odst. 1, že autorské dílo může být vyjádřeno i v elektronické podobě, což představuje speciální úpravu pro počítačové programy. Počítačový program může být vyjádřen ve zdrojovém nebo strojovém kódu. Pro běžného uživatele je však toto vyjádření nerozpoznatelné a vnímá počítačový program pouze v podobě vnější komunikace na monitoru svého počítače, pro

⁶⁴ Čepek R.: Ochrana software z hlediska autorského práva, Právo a podnikání 4/97

⁶⁵ Čepek R.: Ochrana software z hlediska autorského práva, Právo a podnikání 4/97

odborníka je počítačový program poznatelný jak ve zdrojovém, tak ve strojovém kódu.

7.1.2. Autor, spoluautor

Autorem počítačového programu může být pouze fyzická osoba, která program vyvinula, tj. programátor. Pouze fyzická osoba má tvůrčí schopnosti a proto pouze ona může být v pozici autora autorského díla. Naopak angloamerická koncepce zná autora fyzickou osobu i autora právnickou osobu, a fyzická i právnická osoba mohou být originárními nabyvateli práva autorského.⁶⁶

Autor se stává vytvořením díla subjektem autorských práv, a to práv osobnostních a práv majetkových, coby práv absolutních, která působí proti všem a která zakládají právní postavení autorovi díla ve vztahu ke všem individuálně neurčeným osobám. Autorský zákon proto označuje práva osobnostní i práva majetková jako práva výlučná. Autor je jediným originárním subjektem těchto práv a jako takový může všechny ostatní individuálně neurčené subjekty vyloučit z užití díla.⁶⁷ Jde o práva nepřevoditelná a časově omezená, v případě osobnostních práv je jejich trvání omezeno smrtí autora, v případě majetkových práv trvají po dobu života autora a 70 let po jeho smrti.

Tam, kde vzniká společnou tvůrčí činností několika osob dílo společné, hovoříme o spoluautorství. Za spoluautora nelze považovat osobu, která pouze poskytla pomoc nebo rady technické nebo odborné povahy, nebo pouze ten, kdo dal ke vzniku díla podnět.

Vzhledem k počítačovým programům nelze za spoluautora počítačového programu považovat osobu, která vytvořila programovací jazyk, ve kterém je počítačový program zapsán nebo pouze vyjádřila myšlenku (dala podnět) k naprogramování počítačového programu.

Spoluautorství je nicméně ve vývoji počítačových programů častým jevem, neboť počítačový program je tvořen zpravidla týmem programátorů najednou (např. jedna

⁶⁶ Šebelová M.: Autorské právo, Brno, Computer Press a.s., 2006, str. 41

⁶⁷ Kříž J., Holcová I., Křestianová V.: Občanské právo hmotné svazek III, Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 2002, str. 80

skupina programátorů vyvíjí hrubou kostru příkazů v počítačovém programu, jiná se stará o naprogramování vizuální stránky počítačového programu).

Samozřejmě je i u počítačových programů možnost tvorby kolektivního díla, popř. soubor či spojení děl.

7.1.3. Problematika díla zaměstnaneckého a díla vytvořeného na objednávku

V praxi nastávají často situace, že autor vytvořil počítačový program v rámci plnění svých pracovních povinností vyplývajících ze zaměstnaneckého poměru. Nové znění autorského zákona převzalo předchozí úpravu tzv. **zaměstnaneckého díla** dle novely č. 86/1996 Sb., která ji však obsahovala pouze ve vztahu k počítačovým programům, pro všechny druhy děl.. Ustanovení § 58 odst. 1 autorského zákona zní: *není-li sjednáno jinak, zaměstnavatel vykonává svým jménem a na svůj účet autorova majetková práva k dílu, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního či služebního vztahu k zaměstnavateli nebo z pracovního vztahu mezi družstvem a jeho členem (zaměstnanecké dílo). Zaměstnavatel může právo výkonu podle tohoto odstavce postoupit třetí osobě pouze se svolením autora, ledaže se tak děje při prodeji podniku nebo jeho části.* Zaměstnavatel je tak vykonavatelem majetkových autorských práv k počítačovému programu, tato úprava sleduje majetkové zájmy a ochranu investic softwarových společností do vývoje počítačových programů.

Osobnostní práva jsou touto úpravou nedotčena. Vykonává-li zaměstnavatel majetková práva k zaměstnaneckému dílu, platí dle § 58 odst. 4 AutZ zákonná fikce, *že autor svolil ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazením do díla souborného, jakož i k tomu aby uváděl zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem, ledaže je sjednáno jinak.* Zaměstnavatel tak při výkonu práv k zaměstnaneckému dílu jedná vlastním jménem a na vlastní účet, zatímco zaměstnanci zůstávají pouze tzv. holá majetková práva autorská bez možnosti jakkoliv s nimi nakládat, jakkoliv je využít. Práva k počítačovému programu zůstávají zaměstnavateli zachována i po skončení pracovněprávního vztahu (či

obdobného) s programátorem.⁶⁸ Od této úpravy zaměstnaneckého díla se mohou zaměstnanec a zaměstnavatel odchýlit, např. tím způsobem, že v pracovní smlouvě s programátorem bude uvedeno, že autorská práva k software nadále vykonává autor a licenční smlouvou poskytuje zaměstnavateli oprávnění k výkonu práva počítačový program užít.

V souvislosti s úpravou díla zaměstnaneckého obsahuje autorský zákon v § 58 odst. 7 AutZ ustanovení týkající se vytvoření počítačového programu jako **díla na objednávku** :

počítačové programy a databáze, jakož i kartografická díla, která nejsou kolektivními díly, se považují za zaměstnanecká díla i tehdy, byla-li autorem vytvořena na objednávku; objednatel se v takovém případě považuje za zaměstnavatele.

Podobnou úpravu nalezneme i u tzv. kolektivního díla dle § 59 autorského zákona.

Pro určení vykonavatele majetkových autorských práv k počítačovému programu vytvořenému na zakázku, je rozhodující osoba zhotovitele.

Mohou nastat dvě situace, první, kdy zhotovitelem je přímo autor počítačového programu a druhá, kdy zhotovitelem je právnická osoba. V případě prvním je situace jednodušší, k přechodu práva výkonu majetkových autorských práv dochází mezi autorem a objednatelem bez vážnějších komplikací, vykonavatelem majetkových práv se stává objednatel, tedy ten, kdo si vytvoření počítačového programu objednal. V druhém případě, kdy právnická osoba, např. obchodní společnost prostřednictvím svých zaměstnanců zhotovuje počítačový program, stává se vykonavatelem majetkových autorských práv zhotovitel. K tomu, aby mohlo dojít k „přechodu“ výkonu majetkových práv na třetí osobu, je totiž vždy nezbytné, aby zde existoval právní vztah mezi autorem díla a nabyvatelem těchto práv.⁶⁹ Právo výkonu majetkových autorských práv musí nejdříve přejít mezi autorem - zaměstnancem a zhotovitelem – zaměstnavatelem dle zákonné úpravy zaměstnaneckého díla a až poté, na základě smlouvy o dílo, lze převést právo výkonu majetkových autorských práv ze zhotovitele na objednatele.

⁶⁸ Jansa L.: Co obnáší pracovněprávní vztah s programátorem?, 24.5.2006, www.lupa.cz

⁶⁹ Aujezdský J.: Komu patří software vytvořený na objednávku, 8.11.2005, www.eadvokacie.cz

7.2. Vznik a obsah práva autorského

7.2.1. Vznik práva autorského

Autorskoprávní ochrana k počítačovému programu vzniká okamžikem jeho vyjádření v objektivně vnímatelné formě jakýmkoliv způsobem. Ke vzniku autorskoprávní ochrany tak nejsou nutné žádné další formální úkony, např. registrace počítačového programu.

V souvislosti s využíváním zahraničních počítačových programů se u autora počítačového programu objevuje copyrightová doložka. Tato tzv. výhrada autorského práva z pohledu českého autorského práva nemá žádný právní význam, neboť dílo je chráněno (splňuje-li předepsané zákonné znaky) bez ohledu na to, zda je na něm tato doložka uvedena, či nikoliv. V zásadě má copyrightová doložka ten význam, že poskytuje třetím stranám informaci, kdo je autorem díla (nebo vykonavatelem majetkových autorských práv k takovému dílu). V anglosaském autorskoprávním systému (zejména podle amerického práva), má copyrightová doložka větší právní důležitost než podle českého práva, tudíž se často vyznačuje i na dílech tuzemských, zejména pokud lze očekávat, že tato díla budou šířena i v zahraničí. Copyrightová doložka obsahuje symbol ©, jméno subjektu autorského práva, rok zveřejnění.

Autorská práva autora k dílu nejsou závislá na hmotném vyjádření autorského díla. Jak stanoví § 9 odst. 1 AutZ, zničením věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká právo autorské k dílu.

7.2.2. Obsah práva autorského

Nový autorský zákon č. 121/2000 Sb. zavedl dualismus autorských práv dle tradiční francouzské koncepce a to kategorii práv osobnostních a kategorii práv majetkových. Nejde však o zcela samostatné skupiny práv osobnostních a majetkových, kdy podle tradičních výkladů neexistují práva ryze majetkové povahy, neboť i majetková práva pramení z osobnostněprávních skutečností vytvoření díla a promítá se v nich tak vždy i osobnostněprávní prvek. A naopak práva osobnostní

v sobě zahrnují podle doktrinárních výkladů vždy prvek majetkový, nelze tedy mezi nimi vést ostrou hraniční čáru.⁷⁰

7.2.3. Autorská práva osobnostní

Výlučná autorská osobnostní práva jsou spojena s osobou autora, jsou to práva absolutní nezczitelná a po smrti autora de facto zanikají. Autorský zákon v § 11 odst. 5 stanoví, že i po smrti autora nesmí být jeho dílo užito způsobem snižujícím jeho hodnotu, dílo musí být autorsky označeno a nikdo třetí si nesmí osobovat autorství k dílu (tzv. postmortální ochrana autorského díla.) Tato práva jsou oprávněny uplatňovat osoby blízké ve smyslu § 116 OZ (tj. příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, partner 1a); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní), příslušenému kolektivnímu správci a právnickým osobám sdružujícím autory

Pod kategorií výlučných osobních práv autora patří :

Právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla (o prvním zpřístupnění díla veřejnosti) - § 11 odst. 1 a odst. 2 AutZ;

Právo osobovat si autorství (právo na autorské označení) - § 11 odst. 2 AutZ;

Právo na nedotknutelnost svého díla - § 11 odst. 3 AutZ;

Právo na autorskou korekturu - § 11 odst. 3 AutZ.

Nedotknutelností díla se rozumí zákaz zasahování třetích osob do díla, tzn. nejsou dovoleny jakékoliv úpravy díla, jeho rozšiřování, vymazání části díla a jiné úpravy. Ustanovení o úpravě počítačových programů dle § 66 autorského zákona upravuje výjimku též z této zásady nedotknutelnosti. Tato výjimka - tzv. zákonné licence se vztahují na jednání oprávněného uživatele v souvislosti s počítačovým programem.

Ustanovení § 11 odst. 4 AutZ vyjadřuje zásadu nepřevoditelnosti práv osobnostních a zásadu, podle které se těchto práv nelze jednostranným právním úkonem vzdát. Pokud by k těmto jednáním došlo (převod, vzdání se) jde o jednání absolutně

⁷⁰ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 80

neplatné. Z praxe můžeme tedy v rovině českého právního řádu hovořit např. o programech public domain pouze spekulativně.

7.2.4. Autorská práva majetková

Výlučná majetková práva jsou upravena v oddílu 3 autorského zákona a jsou jimi: právo dílo užít, právo udělit jiné osobě svolení k výkonu práva dílo užít a tzv. jiná majetková práva, jimiž je právo na odměnu při opětném prodeji originálu a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (tato dvě posledně uvedená, tzv. jiná majetková práva se však počítačových programů netýkají).

Výlučná práva majetková trvají po dobu života autora a dle nového autorského zákona 70 let po jeho smrti. Doba trvání se počítá podle prvního dne následujícího po roce, v němž došlo k rozhodné události; jde o speciální úpravu k ustanovení § 122 OZ, podle kterého se lhůta počítá dnem následujícím po události rozhodné pro její počítání. Podle autorského zákona je počátek lhůty posunut až na konec rozhodného dne a lhůta se tak počítá od prvního dne následujícího roku.⁷¹

Majetková práva jsou stejně jako práva osobnostní nepřevoditelná, s jedinou výjimkou spočívající v možnosti „převodu“ práva k užití díla, tj. zřízení oprávnění k výkonu práva dílo užít (licence) třetí osobě. V praxi je tímto „převodem“ míněno poskytování licencí formou licenčních nebo podlicenčních smluv.

Podle ustanovení § 12 odst. 1 má autor *právo své dílo užít v původní nebo jiným zpracované či jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem.* V ustanovení § 12 odst. 4 Autz je uveden demonstrativní výčet výlučných majetkových práv. Původní znění autorského zákona (před novelou č. 216/2006 Sb.) obsahovalo podle některých názorů výčet taxativní.

⁷¹ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křesťanová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 121

Pojem užití díla tedy není současným autorským zákonem vymezen, výklad tohoto pojmu je tak ponechán rozhodovací praxi soudů.

Práve dílo užit je zejména právo na rozmnožování díla (§ 13 AutZ), které je upraveno ve vztahu k počítačovým programům ještě speciálně v ustanovení § 66 odst. 2 AutZ (pořizování tzv. technických rozmnoženin počítačových programů), právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14 AutZ), právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15 AutZ), právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16 AutZ), právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17 AutZ) a právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18 AutZ).

Oprávněný uživatel počítačového programu je definován v ustanovení § 66 odst. 6 AutZ : *oprávněným uživatelem rozmnoženiny počítačového programu je oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který má vlastnické či jiné právo k rozmnoženině počítačového programu, a to za účelem jejího využití, nikoli za účelem jejího dalšího převodu, dále oprávněný nabyvatel licence nebo jiná osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu. Takový uživatel může užit oprávněně nabytou rozmnoženinu počítačového programu v rozsahu stanoveném v odstavci 1 (minimální rozsah), pokud není smlouvou dohodnut rozsah širší; minimální rozsah nelze s výjimkou oprávnění uvedeného v odstavci 1 písm. b) dohodou zúžit.*

Oprávněný uživatel má právo zasahovat (překládat, zpracovávat, upravovat, měnit) do počítačového programu ve dvou případech, za první pouze, pokud je to nezbytné k využití rozmnoženiny počítačového programu a činí-li tak při zavedení programu do paměti počítače nebo za druhé, je-li to nezbytné k využití rozmnoženiny počítačového programu v souladu s jeho určením.

Oprávněný uživatel neporušuje práva autora k počítačovému programu, pokud si zhotoví záložní rozmnoženinu, je-li nezbytná pro jeho využívání. Tato rozmnoženina by měla být pouze pro archivní účely, tzn. být použita pouze v případě ztráty nebo zničení rozmnoženiny počítačového programu, kopírování pro osobní potřebu je zakázáno.

Podle ustanovení § 66 odst. 1, písm. d) autorského zákona má oprávněný uživatel nebo jím pověřená osoba právo zkoumat, studovat, testovat počítačový program za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je program založen.

Poslední výjimkou (a to i z úpravy nedotknutelnosti autorského práva) je tzv. dekompilace počítačového programu, která je upravena v § 66 odst. 1, písm. e), kdy oprávněný uživatel, i prostřednictvím jím pověřené osoby, může rozmnožovat kód nebo překládat jeho formu při činnostech zde uvedených, pokud je toto jednání nezbytné k získání informací k dosažení tzv. interoperability – vzájemného funkčního propojení nezávisle vytvořeného počítačového programu s jinými počítačovými programy. Dalšími podmínkami přípustnosti dekompilace je, že informace potřebné k dosažení interoperability nebyly pro oprávněného uživatele nebo pro jím pověřenou osobu dříve jinak snadno dostupné a že dekompilace je provedena pouze v těch částech počítačového programu, které slouží k dosažení interoperability. Takto získané informace mohou být využity pouze pro účely vzájemného funkčního propojení počítačových programů, tyto informace nesmí být poskytnuty třetím osobám nebo je zneužít např. k vytvoření obdobného počítačového programu.

7.3. Výjimky a omezení práva autorského

7.3.1. Volné užití díla

Ustanovení § 30 autorského zákona upravuje tzv. volné užití díla :

(1) Za užití díla podle tohoto zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, nestanoví-li tento zákon jinak.

(2) Do práva autorského tak nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla.

(3) Nestanoví-li tento zákon dále jinak, užitím podle tohoto zákona je užití počítačového programu či elektronické databáze i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu.

Toto ustanovení zakazuje zejména kopírování počítačových programů bez souhlasu autora pro osobní potřebu, kopírování počítačového programu je možné pouze v případech uvedených v § 66 autorského zákona.

7.3.2. Bezúplatné zákonné licence

Ustanovení autorského zákona o bezúplatných zákonných licencích dle § 30 a násled. spočívající např. v půjčování nebo pronájmu rozmnoženiny počítačového programu, knihovní licence nebo licence pro zdravotně postižené se zásadně s ohledem na Informační směrnici⁷² nevztahuje na počítačové programy. Tyto bezúplatné licence se na počítačové programy nevztahují ani v případě, je-li půjčitelem nevýdělečně školské nebo kulturní zařízení. Na počítačové programy se rovněž nevztahuje ustanovení o užití díla školního dle § 35 odst.1 a odst. 2 AutZ. Naopak, podle ustanovení § 66 odst. 7 AutZ se na počítačové programy vztahují zákonné licence podle 34 písm. a) AutZ, tj. bezúplatné zákonné licence úřední a 38a odst. 1 písm. a) AutZ: *Do práva autorského nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit*
a) přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostředníkem,

7.3.3. Kolektivní správa počítačových programů

Počítačový program, resp. jeho obrazové a zvukově obrazové vyjádření, nemůže být s ohledem na vymezení díla audiovizuálního v § 62 autorského zákona dílem audiovizuálním ani zvukově obrazovým záznamem ve smyslu § 79 autorského zákona, což má za následek tu skutečnost, že povinná kolektivní správa upravená v § 95 autorského zákona nepřichází u počítačových programů k úvahu.⁷³

V roce 2001 se Nejvyšší správní soud zabýval otázkou kolektivní správy práv k autorským programům. Rozhodnutím Ministerstva kultury byla zamítnuta žádost o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy majetkových práv autorů počítačových programů. Ministerstvo kultury posuzovalo účelnost kolektivní správy počítačových programů komplexně z hlediska jejich specifické právní úpravy. Své rozhodnutí odůvodnilo Ministerstvo kultury tak, že výkon kolektivní správy práv k počítačovým

⁷² viz Směrnice č. 2001/29/ES ze dne 22.5.2001, čl. 1 odst. 2 a)

⁷³ Kříž J., Holcová I., Korda J., Křestianová V. : Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha, a.s., 2002, str. 161

programům tvořil překážku volného pohybu tohoto specifického druhu zboží z hlediska fungování jednotného evropského trhu. Své materiální zájmy autoři počítačových programů uspokojují v rámci licenčních smluv nebo v rámci odměny obdržené v zaměstnaneckém poměru a jak uváděly softwarové firmy, jsou schopny vykonávat práva k počítačovým programům individuálně. Ministerstvo neshledalo účelnou ani kolektivní správu práv k nekomerčnímu softwaru.⁷⁴

Osobně se ztotožňuji s názorem ministerstva kultury, neboť představa kolektivní správy počítačových programů, vzhledem k jednotnému trhu a obrovskému množství počítačových programů používaných v praxi, se mi jeví jako nepředstavitelná, organizačně velmi náročná, ale především neúčelná.

7.4. Licenční smlouvy

7.4.1. Obecné ustanovení

Autor počítačového programu nebo vykonavatel autorských majetkových práv poskytuje oprávnění k výkonu práva počítačový program užít (licenci) třetím osobám na základě licenční smlouvy dle § 46 autorského zákona : *Licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užít (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li podle § 49 odst. 2 písm. b) sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.*

Pro upřesnění je důležité zmínit, že pro poskytnutí licence k počítačovému programu nelze využít úpravy licenční smlouvy v § 508 a násl. zákona č. 216/1991, obchodní zákoník, neboť ta se vztahuje pouze na předměty tzv. duševního vlastnictví průmyslového⁷⁵.

V případě pořizování softwarového vybavení (počítačového programu) nejde o koupi tohoto software, ale jen o získání licence, předmětem koupě je zejména právo užívat software. Součástí každé dodávky originálního produktu jsou sice instalační média a manuál, ale hlavním předmětem koupě je vždy nehmotný majetek – programové

⁷⁴ viz zejména Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. 6 A 136/2001-80

⁷⁵ Aujezdský J.: Licenční smlouva k software, Daně a právo v praxi č. 3/2004

vybavení, duševní vlastnictví autora.⁷⁶ Vznik smluvní licence tedy nelze zaměňovat s přechodem vlastnického práva k hmotnému nosiči dat, na kterém je počítačový program distribuován (srov. však minimální rozsah oprávnění k užití ve prospěch oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu, jímž může být vlastník hmotné rozmnoženiny, na základě zákonné licence podle § 66 odst. 1 a 6 AutZ). Vlastnické právo k hmotnému nosiči dat není vázáno na výkon práva dílo užít.

Pro vznik oprávnění užít počítačový program je nutné zásadně uzavřít smlouvu jako dvoustranný právní úkon. K platnému uzavření smlouvy je obecně nutné splnit náležitosti stanovené občanským zákoníkem pro proces uzavírání smluv. Jedna strana učiní nabídku jakožto adresovaný návrh na uzavření smlouvy a druhá strana provede akceptaci této nabídky, s tím, že akceptace nabídky musí být doručena zpět první straně. V praxi byl tento předpoklad nezbytný pro oprávněné užívání počítačového programu často nenaplněn, a to zejména u počítačových programů (software) nabízených v podobě krabicového produktu nebo počítačových programů šířených pomocí sítě internet.

Pro praktické nakládání s počítačovými programy byla významným přínosem úprava licenční smlouvy podle § 46 odst. 5 a 6 euronovely č. 216/2006 Sb. Euronovela reagovala na potřebu změny právní regulace uzavírání smluv, aby bylo možné učinit nabídku (ofertu) i vůči neurčitému okruhu osob, kdy každá z těchto osob by mohla právním úkonem takový návrh přijmout (akceptovat) bez vyrozumění navrhovatele. Předchozí právní úprava činila v praxi u počítačových programů zpřístupňovaných prostřednictvím internetu a tzv. krabicového software nemalé problémy. Pro uzavírání autorských smluv podle § 43a OZ platí obecná úprava, dle které musí návrh na uzavření smlouvy směřovat vůči jedné nebo více určitým osobám a podle § 45 OZ je akceptační projev vůle účinný vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí tento akceptační projev dojde. Euronovelou byla pro uzavírání autorských smluv stanovena zvláštní právní úprava ve vztahu k obecné dle občanského zákoníku a to v § 46 odst. 5 a 6 AutZ:

(5) O podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob.

⁷⁶ Základní informace o licencích, www.microsoft.cz

(6) S přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyznění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn.

V případě úpravy akceptace dle § 46 odst. 6 AutZ se v praxi jedná o akceptační techniky formou porušení obalu rozmnoženiny díla (shrinkwrap), digitální akceptace v dialogovém okně obsahujícím obsah návrhu licenční smlouvy, která slouží jako technická podmínka zpřístupnění díla (clickwrap)⁷⁷. Dle stávající úpravy uzavírání autorských smluv dochází k uzavření licenční smlouvy na základě uvedených jednání již okamžikem učinění akceptačního úkonu.

7.4.2. Odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora

Ustanovení § 54 autorského zákona upravuje odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora : *autor může písemně odstoupit od smlouvy, jestliže jeho dosud nezveřejněné dílo již neodpovídá jeho přesvědčení a zveřejněním díla by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy*. Tato úprava se s odkazem na § 66 odst. 7 AutZ nevztahuje na počítačové programy, pokud by tomu tak nebylo narušili by se tím oprávněné majetkové zájmy uživatelů počítačových programů. Jedná se však o úpravu dispozitivní. Strany si mohou dohodnout smluvní úpravu odlišnou.

7.4.3. Zpřístupnění zdrojového kódu počítačového programu

V souvislosti s licenční smlouvou se objevují otázky spojené s povinností autora počítačového programu zpřístupnit oprávněnému uživateli zdrojový kód na základě licenční smlouvy. Zpřístupnění zdrojového kódu počítačového programu neurčitému okruhu osob je požadavek u některých free softwarů a open source licenčních podmínek, tyto otázky jsou stranou této diplomové práce.

⁷⁷ Telec I.: Autorský zákon – komentář, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 492

Doposud žádné ustanovení autorského práva (ani jiného) tuto problematiku neupravuje. Pokud není požadavek předání zdrojového kódu počítačového programu stranami výslovně sjednán, je třeba při určování práv a povinností účastníků smlouvy vycházet z ustanovení právního řádu a z účelu samotné smlouvy.

Pro běžného uživatele počítačových programů, kterému je právo užít počítačový program poskytnuto na základě běžné licenční smlouvy pro koncového uživatele, vyplývají jeho možnosti získat zdrojový kód z licenční smlouvy. Pokud je mu navíc počítačový program poskytnut ve formě spustitelného souboru, nemá oprávněný nabyvatel právo se na poskytovateli počítačového programu domáhat zpřístupnění zdrojového kódu. Podle některých názorů, u větších zakázek, kdy licenční smlouva výsledkem individuálního jednání mezi výrobcem počítačového programu a nabyvatelem, je možné, že licenční smlouva opravňuje nabyvatele k tomu, aby poskytovaný počítačový program měnil či překládal, a to buď samostatně či za pomoci jiných osob. Pokud v takovém případě licenční smlouva výjimečně zpřístupnění zdrojového kódu počítačového programu výslovně nezmiňuje, máme za to, že takovéto zpřístupnění zdrojového kódu nabyvateli je předpokladem realizace jeho práv a naplnění účelu smlouvy a poskytovatel je povinen mu zdrojový kód poskytnout.⁷⁸, podle jiných názorů (i judikátů, jak uvádím níže) však poskytovatel tuto povinnost nemá.

Pro běžného uživatele, například kancelářského software, není zdrojový kód předmětem zájmu, naopak v případě na míru připraveného komunikačního počítačového programu může být zpřístupnění zdrojového kódu podmínkou jeho využití. Pro praxi je tedy lépe vždy explicitně zmínit zpřístupnění zdrojového kódu programu v licenční či jiné smlouvě.

Problematikou zpřístupnění zdrojového kódu se zabýval i Nejvyšší rakouský soud (Oberste Gerichtshof) a svým rozsudkem č. 90b81/04 z 3. srpna 2005 rozhodl, že neexistuje žádná obecná povinnost ze strany zhotovitele (programátora) předat objednateli programu (softwaru) i zdrojový kód programu. Jedinou myslitelnou výjimkou dle rozhodnutí soudu je případ, kdy program musí komunikovat s jinými

⁷⁸ Aujezdský J.: Přístup ke zdrojovému kódu počítačového programu, 30.12.2005, www.eadvokacie.cz

programy objednatele (toto musí být smluvně stanoveno) nebo kdy je zřejmé, že se jedná o software na zakázku, který bude objednavatelem pro jeho zákazníky dále upravován.

Rozhodnutí soudu platí samozřejmě pouze v případě, že předání zdrojového kódu není ve smlouvě mezi objednatelem a zhotovitelem výslovně smluvně upraveno.

8. Jiné možnosti ochrany počítačových programů

Vedle autorskoprávní ochrany počítačových programů můžeme za splnění zákonných podmínek chránit počítačové programy právem známkovým, právem proti nekalé soutěži, prostřednictvím obchodního tajemství a právem patentovým. Autorský zákon v § 105 přímo stanoví, že ochrana děl podle práva autorského nevyklučuje ochranu stanovenou zvláštními právními předpisy (stejně tak jako není právy souvisejícími ani právem pořizovatele databáze dotčeno právo autorské, nejsou ani tato práva dotčena právem autorským). V praxi se lze často setkat se souběhem ochrany autorskoprávní a známkoprávní.

8.1. Právní ochrana počítačových programů známkovým právem

Právo na ochrannou známku je právem na označení ze skupiny tzv. průmyslových práv⁷⁹. Ochranná známka plní řadu funkcí (ochranná, propagační, soutěžní), mezi nejvýznamnější patří funkce rozlišovací, tzn. že známka odlišuje výrobky nebo služby různých výrobců nebo poskytovatelů služeb, zbavuje zboží na trhu anonymity a odkazuje na jeho výrobce a funkce ochranná, garanční, tzn. že ochranná známka je chráněna vždy ve spojení s určitými výrobky či službami, pro které je zapsána, tj. jako institut právní ochrany zajišťuje spotřebiteli, že pod stejným označením mu bude nabízeno zboží pocházející vždy od stejného výrobce nebo poskytovatele služeb a současně chrání výrobce před zneužíváním jeho označení.

⁷⁹ Eliáš K., Bejček J., Hajn P., Ježek J. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 5. vydání, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 86

Právní úprava ochranná známek je obsažena v zákoně č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách (známkový zákon). Známkový zákon neobsahuje legální definici ochranné známky, obsahuje však v § 1 výčet znaků, jimiž pojem ochranné známky vymezuje: *ochrannou známkou může být za podmínek stanovených tímto zákonem jakékoliv označení schopné grafického znázornění, zejména slova, včetně osobních jmen, barvy, kresby, písmena, číslice, tvar výrobku nebo jeho obal, pokud je toto označení způsobilé odlišit výrobky nebo služby jedné osoby od výrobků nebo služeb jiné osoby.*"

Pro možný vznik ochrany známkovým právem dle českého právního řádu je nutné podat přihlášku na Úřadu průmyslového vlastnictví, tímto úkonem se zahajuje řízení o přihlášce ochranné známky. Podáním přihlášky vzniká přihlašovatel, kterým může být fyzická i právnická osoba mající způsobilost k právním úkonům, právo přednosti - priorita (§ 20 odst. 2 OchrZn) - priorita, tzn. že přihlašovatel má právo přednosti před každým, kdo později podá přihlášku shodné nebo zaměnitelné ochranné známky pro výrobky nebo služby téhož druhu.

Součástí přihlášky ochranné známky musí být seznam, který obsahuje přesné vymezení výrobků a služeb, pro které má být ochranná známka zapsána. Pro počítačové programy lze použít třídy⁸⁰ pro výrobky - Třída 9, počítačový software (nahrané), počítačové programy (nahrané), internetová aplikace a pro služby - Třída 38, počítačová komunikace.

Pokud označení ochranné známky neobsahuje absolutní tzv. veřejnoprávní (§ 4 OchrZn ⁸¹) a relativní překážky tzv. soukromoprávní (§ 7 OchrZn ⁸²) bránící zápisu této ochranné známky a osoby oprávněné podat námitky proti zápisu ochranné známky tyto námitky ve stanovené lhůtě nepodají (dle § 25 odst. 1 OchrZn – od zveřejnění přihlášky ve věstníku Úřadu průmyslového vlastnictví), Úřad ochrannou

⁸⁰ viz Nicejská dohoda o mezinárodním třídění výrobků a služeb pro účely zápisu známek ve znění stockholmské a ženevské revize (vyhláška ministerstva zahraničních věcí č. 118/1979 Sb.)

⁸¹ zejména rozlišovací způsobilost, pouhá popisnost, klamavost, zneužití náboženských symbolů

⁸² vyplývají ze subjektivních práv třetích osob, jde např. o právo přednosti jiné osoby ke shodné či podobné ochranné známce

známku zaregistruje tzn. zapíše známku do rejstříku ochranných známek a vydá jejímu přihlašovatelovi osvědčení. Z přihlašovatele se stává majitel známky a jeho základním právem je výlučné právo označovat své výrobky nebo poskytované služby touto známkou. Spolu s jejím slovním, obrazovým nebo kombinovaným vyjádřením je oprávněn užívat i mezinárodně uznávanou značku ® (§ 8 odst. 1 OchrZn). Bez souhlasu majitele nesmí nikdo užívat jeho ochrannou známku nebo označení s ní shodné nebo zaměnitelné pro výrobky či služby téhož druhu, pro které je zapsána, nebo ji užívat ve spojení s těmito výrobky či službami (§ 8 odst. 2 a OchrZn). Pokud takovéto jednání je zjištěno, může se majitel ochranné známky domáhat, aby porušování jeho práv bylo zakázáno, závadný stav odstraněn a nahrazena škoda.

Ochranné známky zapsané v České republice je pak možné ještě prostřednictvím ÚPV přihlásit jako tzv. mezinárodní ochranné známky do některých dalších států na základě Madridské dohody o mezinárodním zápisu ochranných známek a na základě Protokolu k této dohodě⁸³.

Nařízením Rady ES č. 40/94 o ochranné známce Společenství se upravuje komunitární ochranná známka. Na základě jediné přihlášky podané u Úřadu pro harmonizaci ve vnitřním trhu (známky a vzory) (OHIM) v Alicante získává přihlašovatel ochranu pro území celé EU.

Ochranná známka Společenství je založena na 3 principech:

- unitární charakter – ochranná známka Společenství má stejné účinky a platí ve všech členských státech EU (včetně přistoupivších)
- autonomní charakter – ochranná známka Společenství existuje na základě samostatného právního systému EU (tzn. na základě nařízení Rady Evropy č. 40/94 ze dne 20.12.1993)
- koexistence ochranné známky Společenství a národních ochranných známek, souběžná ochrana s národními známkami není omezena

Vazba na ochrannou známku společenství je obsažena v § 49 a 51 zákona č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách.

⁸³ viz Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 248/1996 Sb., o přístupu k protokolu k Madridské dohodě o mezinárodním zápisu ochranných známek

Pro majitele ochranné známky (výrobce počítačového programu, programátora) představuje ochranná známka účinný nástroj propagace, reklamy, ale také kapitálovou hodnotu. V posledních letech se stala často používaným nástrojem, do povědomí podnikatelské veřejnosti se dostaly její výhody, řízení o udělení ochranné známky se zjednodušilo a ani pro malé a střední podnikatele nepředstavuje toto řízení v podstatě žádnou finanční zátěž (základní poplatek za podání přihlášky k ochranné známce je 5000,- Kč⁸⁴). Úřad průmyslového vlastnictví na svých internetových stránkách www.upv.cz velmi přehledně a jasně problematiku zpracovává a publikuje vše potřebné, navíc mohu z osobní zkušenosti podotknout, že je při podání přihlášky a při řešení možných problémů velmi nápomocen.

8.2. Právní ochrana počítačových programů právem proti nekalé soutěži

Ochranu počítačových programů nelze vyloučit ani právem proti nekalé soutěži dle ustanovení § 44 až 55 ObchZ. Právo nekalé soutěže, jakožto disciplína práva soutěžního, postihuje jednání, která mohou zkreslit výsledky hospodářské soutěže. V důsledku nekalosoutěžního jednání by se mohlo stát, že neobstojí ten, kdo by za normálních okolností obstál (a naopak obstojí ten, kdo by jinak neobstál).

Generální klauzule nekalosoutěžního jednání dle § 44 odst. 1 ObchZ stanoví, že: *„Nekalou soutěží je jednání v hospodářské soutěži, které je v rozporu s dobrými mravy soutěže a je způsobilé přivodit újmu jiným soutěžitelům nebo spotřebitelům. Nekalá soutěž se zakazuje.“* Generální klauzuli doplňuje demonstrativní výčet zvláštních skutkových podstat nekalosoutěžního jednání:

(2) Nekalou soutěží podle odstavce 1 je zejména: a) klamavá reklama, b) klamavé označování zboží a služeb, c) vyvolávání nebezpečí záměny, d) parazitování na pověsti podniku, výrobků či služeb jiného soutěžitele, e) podplácení, f) zlehčování, g) srovnávací reklama, h) porušování obchodního tajemství, i) ohrožování zdraví spotřebitelů a životního prostředí.

Prostředky ochrany poskytované obchodním zákoníkem jsou čistě soukromoprávní.

⁸⁴ viz Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, Příloha: sazebník správních poplatků – část 11, položka 38, a)

Kdo byl takovým jednáním dotčen a jiné aktivně legitimované osoby dle § 54 ObchZ, může se domáhat ochrany u soudu žalobami uvedenými v § 53 ObchZ.

Vzhledem k povaze počítačových programů se nabízí zvláštní skutková podstata nekalosoutěžního jednání dle § 44 odst. 2 písm. h) ObchZ porušování obchodního tajemství. To ostatně přímo souvisí s právem proti nekalé soutěži, neboť jak stanoví ustanovení § 20 ObchZ : *„Proti porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství přísluší podnikateli právní ochrana jako při nekalé soutěži.“*

Dle § 17 ObchZ obchodní tajemství tvoří veškeré skutečnosti obchodní, výrobní či technické povahy související s podnikem, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální hodnotu, nejsou v příslušných obchodních kruzích běžně dostupné, mají být podle vůle podnikatele utajeny a podnikatel odpovídajícím způsobem jejich utajení zajišťuje. Do obchodního tajemství spadají vedle počítačového programu také myšlenky a principy, tedy vlastní vyřešení programu, na nichž je program založen⁸⁵.

Výlučná práva k obchodnímu tajemství trvají po dobu, po kterou jsou naplněny všechny uvedené znaky obchodního tajemství. Porušení obchodního tajemství a nekalé soutěže dochází v okamžiku, kdy osoby způsobilé dopustit se nekalé soutěže (§ 51 ObchZ), neoprávněně sdělí nebo zpřístupní osobě jiné toto obchodní tajemství, nebo toto obchodní tajemství pro sebe nebo pro jiného využijí. Příkladem může být zaměstnanec – programátor, který pro zaměstnavatele tvoří program. Po ukončení pracovněprávního poměru si uchová tento program, jeho část nebo části zdrojového kódu a využije je pro své účely nebo je začne nabízet dalším subjektům.

Nekalá soutěž může spočívat i v jiných formách než jen v porušení obchodního tajemství. Může to být především vyvolání nebezpečí záměny dle § 47 obchodního zákoníku, při němž by soutěžitelé mohli být klamáni v otázce, kdo je autorem/ výrobcem daného počítačového programu.

Povahu podobnou má i ustanovení § 45 AutZ: „Do práva autorského neoprávněně

⁸⁵ Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestianová V.: Autorský zákon a předpisy související – komentář, Praha, Linde Praha a.s., 2005, str. 52

zasahuje též ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, jestliže by to mohlo vyvolat nebezpečí záměny obou děl, pokud nevyplývá z povahy díla nebo jeho určení jinak.“ Nejde však o nekalosoutěžní úpravu, nýbrž o ochranu autorskoprávní.

8.3. Právní ochrana počítačových programů právem patentovým

Patentové právo, jakožto právo k výsledkům tvůrčí činnosti, je jedním z tzv. průmyslových práv (práv z průmyslového vlastnictví).⁸⁶

Předmětem patentového práva je ochrana vynálezů. Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích: „*se patenty udělují na vynálezy, které jsou nové, jsou výsledkem vynálezecké činnosti a jsou průmyslově využitelné.*“ Počítačové programy se podle patentového zákona ustanovení § 3 za vynálezy nepovažují, nicméně patentovatelnost počítačových programů je vyloučena pouze tehdy, jestliže se patent týká pouze počítačového programu nebo počítačového programu jako takového, tzn. že nelze patentovat pouhý počítačový program.

S účinností od 1.7.2002 přistoupila Česká republika k Úmluvě o udělování evropských patentů. Na základě této evropské úmluvy o patentovém právu vznikl Evropský patentový úřad, který je zodpovědný za udělování tzv. evropských patentů, jde o centralizovanou posuzovací a udělovací proceduru, která vede k udělení jednotlivých patentů ve všech členských státech EPC, o které žadatel patentu projevil zájem.

Přistoupením k této úmluvě se Česká republika zavázala transponovat do svého právního řádu jak evropské patentové právo, tak i rozhodovací praxi Evropského patentového úřadu (EPO).

Článek 52 odst. 2 Úmluvy ve spojení s odst. 3 Úmluvy vylučuje patentovatelnost programů „jako takových“ :

“The following in particular shall not be regarded as inventions within the meaning of paragraph 1:

⁸⁶ Eliáš K., Bejček J., Hajn P., Ježek J. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. 5.vydání, Praha, C.H.Beck, 2007, str. 529

a) discoveries, scientific theories and mathematical methods;

(b) aesthetic creations;

(c) schemes, rules and methods for performing mental acts, playing games or doing business, and programs for computers;

(d) presentations of information.

(3) The provisions of paragraph 2 shall exclude patentability of the subject-matter or activities referred to in that provision only to the extent to which a European patent application or European patent relates to such subject-matter or activities as such."

Historicky bylo spojení „jako takových“ interpretováno jako „programů, které jsou v nárocích patentu“. EPO si jej však „vykládá“ jako „programů samotných“ (český zákon tento pojem nezná). To pak v řeči EPO znamená, že programy mohou být patentovatelné, pokud jsou implementovány na počítači⁸⁷, pokud jde o více než běžnou fyzickou interakci mezi programem a počítačem a počítačový program bude mít za následek technický efekt⁸⁸.

Vzhledem k nejednoznačné praxi Evropského patentového úřadu a rozdílné právní ochraně počítačových programů ve státech EU, začala Evropská komise v zájmu harmonizace udělování patentů na evropské úrovni, připravovat návrh Směrnice o patentovatelnosti počítačem implementovaných vynálezů. Tím se rozpoutala bouřlivá debata, kdy na jedné straně stáli obhájci malých a středních podnikatelů spolu s programátory odmítající patentovatelnost počítačových programů a na druhé straně zástupci velkých softwarových firem, podle kterých by režim patentování napomohl investicím do výzkumu a ochránil evropské vynálezy před konkurencí ze zahraničí zejm. USA a Japonska.

Návrh směrnice byl jejími kritiky odmítán zejména z důvodů zvýšení výdajů na právní ochranu pro malé a střední podnikatele a nejednoznačnosti terminologie směrnice, kdy by ve svém důsledku nebyly povoleny jen patenty a softwarově řízené technické vynálezy, ale i na samotná softwarová řešení. Evropský parlament nakonec návrh směrnice zamítl.

⁸⁷ Hanke H.: Spor o softwarové patenty pokračuje, 18.11.2004, www.zive.cz

⁸⁸ Buryan J.: Konec směrnice o patentabilitě softwarových vynálezů – pyrrhovo vítězství, 15.9.2005, www.epravo.cz

9. Závěr

Cílem diplomové práce bylo popsat vývoj právní úpravy počítačových programů v českém právním řádu, v právu mezinárodním a právu komunitárním. Diplomová práce se zabývala především vývojem právní úpravy, a to od definice pojmu počítačový program, přes jeho výslovné uvedení v předchozím autorském zákoně po specifika této problematiky.

Ze zpracovaných materiálů je zřejmé, že tato oblast zaznamenala od poloviny minulého století značný rozvoj, který souvisí se stále větší rozšířeností počítačových programů, jejich zasahování do mnoha jiných oblastí lidské činnosti a rychlosti, kterou se vyvíjejí technologie. Právní úpravy by tak měly reagovat na tento proces a řešit stále se objevující otázky, které je nutné upravit a stanovit tak právní mantinely pro užívání počítačových programů.

Domnívám se, že současná právní úprava v české legislativě řeší většinu otázek spojených s počítačovým programem a jeho užíváním v každodenním životě (např. vývoj problematiky uzavření kupní smlouvy na tzv. „krabicový software“).

Právní úprava počítačových programů je v souladu s právem komunitárním a v některých případech upravuje některé části problematiky do větších podrobností.

Debata o možnosti patentovatelnosti počítačových programů v oblasti komunitárního práva byla sice v roce 2004 ukončena, přesto je tato otázka mezi IT společnostmi a programátory stále aktuálním tématem a v budoucnu lze očekávat pokračování možných řešení průmyslověprávní ochrany počítačových programů vedle autorskoprávní. Byť se může zajímavou jevit i úvaha o kolektivní správě počítačových programů podobně, jako je tomu u např. u kolektivní správy autorských práv k dílům hudebním, podle mého názoru, jak uvádím výše, nepřichází do úvahy.

V závěru diplomové práce byly shrnuty možné ochrany počítačových programů jiným než autorským právem, např. ochrana právem nekalé soutěže, obchodním tajemstvím nebo známkovým právem.

Ochrana počítačového programu také souvisí s problematikou softwarového pirátství, které se dostává do popředí zájmu firem, které se vývojem počítačových programů zabývají a jejichž zájmem je tento celosvětový problém řešit na legislativní úrovni. Šíře této problematiky může být námětem dalšího pojednání stejného rozsahu, jako je tato diplomová práce, proto se jí blíže nezabývám.

Nelze očekávat, že vývoj právních úprav, které řeší počítačový program od jeho vzniku po jeho užití, by se v budoucnu měl zastavit, stejně jako se nezastaví vývoj samotných počítačových programů. Naopak, v této oblasti lze očekávat nárůst potřeb řešení různých situací s tím, jak se nadále bude počítačový program rozšiřovat do dalších oblastí lidské činnosti, do dalších technických zařízení, která nemají s počítači samotnými mnoho společného, ale jejichž nedílnou součástí se počítačový program stane. Právní úpravy oblasti počítačového programu budou muset reflektovat nové způsoby a rychlost jejich šíření a to i na mezinárodní úrovni.

10. Seznam použitých zkratk

AutZ – Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (zkr. Autorský zákon)

CD – Compact Disc

DVD – Digital Video Disc

EPO – European Patent Office

EPC – Evropská patentová úmluva

ES – Evropské společenství.(zkr. Společenství)

ESD – Evropský soudní dvůr

EU – Evropská unie

Euronovela – Zákon č. 216/2006, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

GNU – GNU'S Not Unix.

GNU GPL – GNU General Public License.

LZPS – Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zkr. Listina základních práv a svobod, Listina).

ObchZ – Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. (zkr. Obchodní zákoník)

OZ – Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. (zkr. Občanský zákoník)

Směrnice - Směrnice Rady č. 91/250/EHS, o právní ochraně počítačových programů

TRIPS – Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, publikovaná ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO)

TrZ – Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

ÚPV – Úřad průmyslového vlastnictví

WIPO – World Intellectual Property Organization

WCT – Wipo Copyright Treaty

WTO – World Trade Organisation (Světová obchodní organizace)

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb.,
300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb. a 515/2002 Sb.

OchrZn – Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách

Z. o vynálezech – Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

11. Přehled použitých zdrojů

11.1. Literatura:

- Kříž J., Holcová I., Křestřanová V.: Občanské právo hmotné svazek III, Praha, ASPI Publishing, s.r.o., 2002
- Kříž J., Holcová I., Korda J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a.s., 2002
- Kříž J., Holcová I., Korda J., Křestřanová V.: Autorský zákon a předpisy související, komentář, Linde Praha a.s., 2005
- Telec I., Tůma P.: Autorský zákon – komentář , C.H.Beck, 2007
- Telec I. : Tvůrčí práva duševního vlastnictví, DOPLNĚK - Brno , 1994
- Telec I.: Tvůrčí práva duševního vlastnictví, dodatek o právu k počítačovým programům, Doplněk - Brno, 2002
- Telec I., Tůma P. : Přehled práva duševního vlastnictví, , Doplněk - Brno, 2006
- Holcová I., Křestřanová V., Voborník M.: Informační materiál pro učitele k výuce na základních a středních školách, Univerzita Palackého v Olomouci, 2005
- Chaloupková H., Holý P.: Autorský zákon – komentář, C.B.Beck, 2007
- Smejkal V., Sokol T., Viček M. : Počítačové právo, C.H.Beck, 1995,
- Matějka J., Štědroň M.: Vzorové licenční ujednání pro Open Source Softwaru – Metodika pro veřejnou správu a neziskový sektor , Společnost pro výzkum a podporu a podporu open source (OSS Alliance) 2006
- Šebelová M.: Autorské právo – zákon, komentáře, vzory a judikatura, Computer Press, 2006
- Gregušová D.: Počítačový program a právo, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1999
- Eliáš K., Bejček J., Hajn P., Ježek J. a kol.: Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo. , C.H.Beck, 2007
- Cornish, W. R.: Intellectual property: patents, copyright, trade marks and allied rights, 4th edition, Sweet & Maxwell Ltd., 1999
- Innovative enterprises and the use of patents and other intellectual properte rights Patents and Community Innovation Survey (CIS) statistics, European Communities, 2007

11.2. Články:

- Aujezdský J., Licenční smlouva k software, Daně a právo v praxi č. 2004/3
- Teyschlová E., Licenční smlouva k předmětům průmyslového vlastnictví, Právní rádce č.2005/2
- Chaibiová A., Užití počítačových programů a jejich právní ochrana, Právo a podnikání č.2000/9
- Burian Ing., Ocenění a daňové odpisování softwaru, Daně, dávky, poplatky a clo, č.1998/5
- Čepek R., Ochrana software z hlediska autorského práva, Právo a podnikání č.1997/4
- Pulzová E., Leasing počítačových programů, Právní rádce č.1999/4
- Míšek V., Uplatňování autorského zákona u software, Průmyslové vlastnictví č.1993/8
- Gérard Bonneau, Patentovatelnost počítačových programů, Průmyslové vlastnictví, č. 1993/3,8
- Knap K., Aktuální otázky právní ochrany v oblasti automatizovaného zpracování dat, Netto č.1973/5
- Knap K., Problematika autorskoprávní ochrany v oblasti automatizovaného zpracování dat, Netto č.1973/1
- Boháček M., Loebel Z., Užití počítačových programů bez povolení autora, Průmyslové vlastnictví č.1993/2,3
- Boháček M., Loebel Z., Váhání na cestě k modernímu počítačovému právu ve světě, Průmyslové vlastnictví č.1998/7-8
- Janík P., Je software spíše myšlenka než zboží?, Softwarové noviny č.2003/8
- Telec I, Tůma P., Přehled práva duševního vlastnictví a jeho právní ochrany v České republice, Právní rádce č.2004/2
- Jedlička S., Počítačové programy, ve světle autorského práva, Právní rádce č.1997/4

11.3. Odkazy z internetu :

- Tůma P., Nad problematikou souladu českého autorského práva s právem ES, www.epravo.cz

Aujezdský J., Přístup ke zdrojovému kódu počítačového programu,
www.eadvokacie.cz

Aujezdský J., Komu „patří“ software vytvořený na objednávku?, www.itpravo.cz

Základní informace o licencích (asi Microsoft), www.microsoft.cz

CZLUG: Tisková zpráva o softwarových patentech v EU , www.penguin.cz

Matejka J., Směrnice o softwarových patentech, aneb Poslední dějství počítačového programování?, www.itpravo.cz

Buryan J., Ochrana počítačového programu v zahraničí a v EU, www.itpravo.cz

Buryan J., Konec Směrnice o patentabilitě softwarových vynálezů, www.epravo.cz

Software and Information industry Association, Software use and the law
www.siiia.net

11.4. Citované rozsudky soudu:

Nejvyšší správní soud, rozsudek č. 6 A 136/2001-80, ze dne 10.12.2003

Nejvyšší rakouský soud, rozsudek č. 90b81/04, ze dne 3. srpna 2005

11.5. Právní předpisy, mezinárodní smlouvy:

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů

Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých

Zákon č. 89/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých.

Zákon č. 86/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách

Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech a zlepšovacích návrzích

Směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů. Směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv souvisejících v informační společnosti.

Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace (WTO), Marrákeš, 15. dubna 1994, příloha 1C: Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), publikovaná ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 191/1995 Sb., o sjednání Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (WTO).

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 7/1995 Sb., o přijetí Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé,

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2002 Sb., o přistoupení ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 158/1991 Sb., o sjednání dohody o obchodních vztazích mezi vládou Československé federativní republiky a vládou Spojených států amerických.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., kterým se mění Listina základních práv a svobod.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 133/1980 Sb., o Bernské úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, doplněné v Paříži dne 4. května 1896, revidované v Berlíně dne 13. listopadu 1908, doplněné v Bernu dne 20. března 1914 a revidované v Římě dne 2. června 1928, v Bruselu dne 26. června 1948, ve Stockholmu dne 14. července 1967 a v Paříži dne 24. července 1971, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 19/1985 Sb.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 69/1975 Sb., o Úmluvě o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, podepsané ve Stockholmu dne 14. července 1967, ve znění vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 80/1985 Sb.

12. Cizojazyčný název diplomové práce

Computer program and copyright law

13. Cizojazyčné resumé (summary)

The main objective of the thesis is to provide a comprehensive description of legal regulations development for computer programs starting at international law and leading to current status description in the Czech Republic. At the same time, an evaluation of the legal regulation through the Community law and its implications to the legal order of the Czech Republic and other possibilities of computer program protection is presented.

The introduction discusses mainly copyright law classified as a part of an intellectual property right. Terminology explaining definitions of computer program from legal enactments, technical standards and IT publications follows. There is also a detailed definition of particular computer program categories such as freeware, shareware, public domain. Due to the complexity of the issue, open source software and free software are just mentioned.

The Czech Republic as a contractor of international agreements concerning the issues of intellectual property is examined in the next part of the thesis. It includes description of international legal regulations development regarding computer programs in the perspective of international agreements – TRIPS Agreement, Berne Convention and the WTO Agreement. With regard to the Czech membership in the European Union community requirements are also mentioned, especially regulation based on the Directive 9/250 EEC.

Computer programs in the Czech Republic are protected similarly to the most of the EU countries based on the copyright law. First mention of a computer program in the Czech legal order is recorded in 1989 and from that time on the issue of computer program has been modified significantly and continuously. The thesis provides an overview of legal regulations regarding computer program protection and its development from the act Nr. 89/1990, through new copyright act Nr. 131/2000 leading to the last statutory text of this act – the „EU amendment“ Nr. 216/2006.

The thesis predominantly focuses on the employee's production, free licenses exceptions, and addresses the idea of collective copyright management in the field of computer programs.

The conclusion is dedicated to the description of other possibilities of computer program protection (trade mark protection, unfair competition law and patent protection) and summarizes main ideas on software patentability .

14. Seznam klíčových slov

Počítačový program – computer program

Autorské právo – copyright law

Duševní vlastnictví - intellectual property